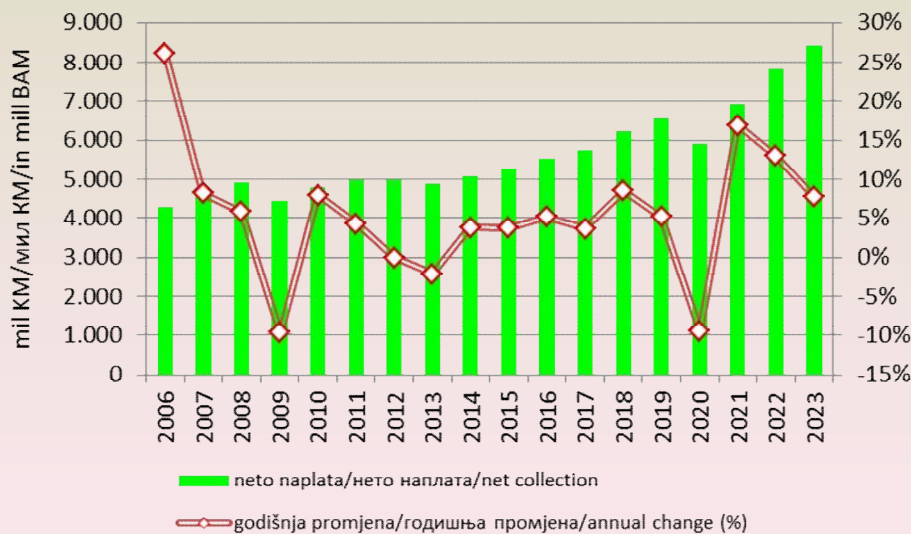

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

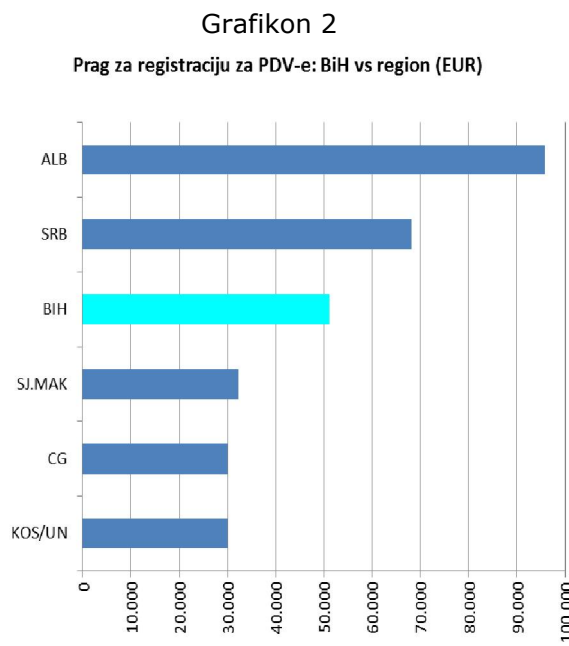
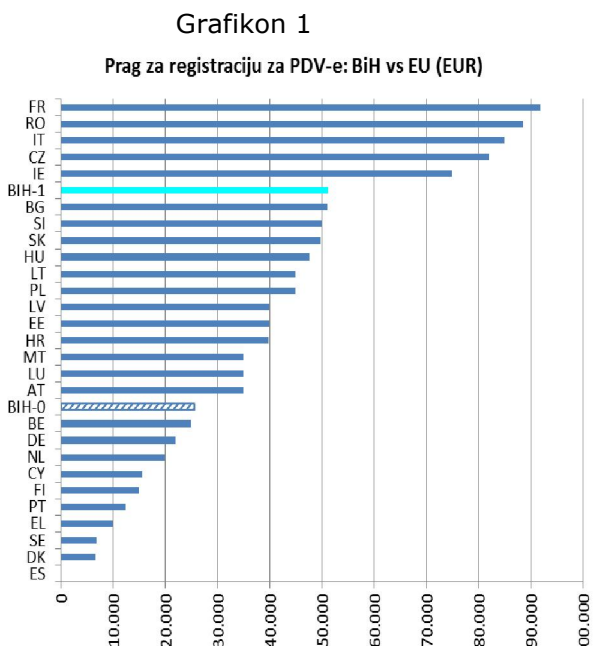

Број
Број
Number **223/224**

januar/februar 2024 – siječanj/veljača 2024 – јануар/фебруар 2024 – January/February 2024

U fokusu...

Nakon 19 godina od uvođenja PDV-a Bosna i Hercegovina je povećala prag za registraciju za PDV-e na KM 100.000. BiH je godinama po visini praga bila u drugoj polovici članica (Grafikon 1, „BiH-0“), no, povećanjem praga samo pet članica EU ima viši prag od BiH (Grafikon 1, „BiH-1“). Komparacija za zemljama regiona pokazuje da se povećanjem praga BiH našla na prosjeku regiona, dok je prije imala najniži prag (Grafikon 2).

Postojanje praga za PDV-e pravda se troškovima administriranja PDV-om, koji su nepovoljni za male firme zbog njihovog, uglavnom, fiksnog karaktera, ali i smanjenjem troškova administriranja porezne uprave velikog broja obveznika koji u malom postotku doprinose naplati PDV-a. Biti izvan sustava PDV-a (sa prometom ispod praga za registraciju ili oslobođen PDV-a) nekad može predstavljati kaznu za poslovne subjekte. Određenu korist od poslovanja izvan sustava PDV-a mogu imati samo oni subjekti koji nabavljaju bez PDV-a (npr. poljoprivredne proizvode, cvijeće, drvo i sl.) i prodaju osobama koje nisu obveznici PDV-a. I u takvim slučajevima osobe imaju ulazne troškove na koje je plaćen PDV-e (materijal, kapitalna dobra), koji se kao trošak ugrađuje u cijenu koštanja i prevaljuje na kupca. S druge strane, obveznici PDV-a preferiraju poslovanje sa dobavljačima koji su u sustavu PDV-a kako bi mogli odbiti ulazni PDV-e iz nabavki. Iz navedenog razloga teško je procijeniti efekte povećanja praga. Dobra je činjenica da je Zakonom o PDV-u omogućena dragovoljna registracija za PDV-e za sve subjekte čiji je promet ispod praga, a žele poslovati u sustavu PDV-a.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Naplata prihoda od neizravnih poreza u 2023. godini	2
Politika oporezivanja cigareta u 2023: EU vs BiH	5
Analiza raspodjele prihoda od neizravnih poreza za 2023. godinu	18

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT suradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

Naplata prihoda od neizravnih poreza u 2023. godini

(Pripremila: Aleksandra Regoje, stručni savjetnik - makroekonomista)

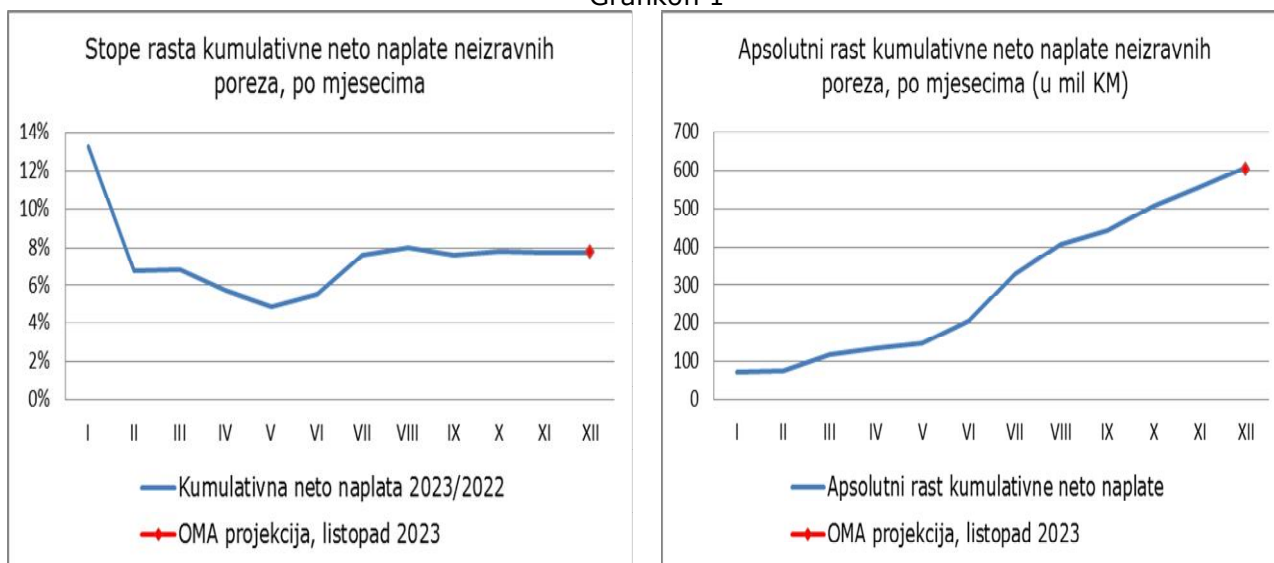
U vrijeme izrade ovog priloga dostupni su podaci o ukupnoj bruto i neto naplati neizravnih poreza na Jedinostveni račun Uprave za neizravno oporezivanje (JR UNO) u 2023. godini, dok izvještaj o naplati prihoda po vrstama prihoda još nije dostupan. Stoga u ovom broju objavljujemo kratki pregled naplate neizravnih poreza u 2023. godini u odnosu na prethodnu godinu i dugoročne trendove. Nakon što bude dostupan konačan izvještaj po vrstama prihoda na JR UNO, u narednom broju OMA biltena objavićemo detaljnu analizu naplate neizravnih poreza u 2023. godini, sa pregledom naplate po vrstama prihoda.

Naplata u 2023. godini u odnosu na prethodnu godinu

Bruto naplata prihoda od neizravnih poreza na JR UNO iznosila je 10,64 mlrd KM što je za 0,71 mlrd KM ili 7,2% više od bruto naplate u prethodnoj godini. Isplate povrata iznosile su 2,21 mlrd KM, a bile su za 0,11 mlrd ili 5,1% više nego u 2022. godini. Konačno, neto naplata neizravnih poreza iznosila je 8,43 mlrd KM. Apsolutni rast neto prihoda u 2023. u odnosu 2022. godinu iznosio je 0,61 mlrd KM a relativni 7,8%.

U odnosu na projekcije Odjeljenja iz listopada 2023. godine, neto naplata neizravnih poreza viša je za 7,1 mil KM (Grafikon 1). **Zaključuje se da su listopadske projekcije Odjeljenja**, kao i u slučaju prethodne godine¹, **izvršene gotovo stopostotno** (100,08%).

Grafikon 1

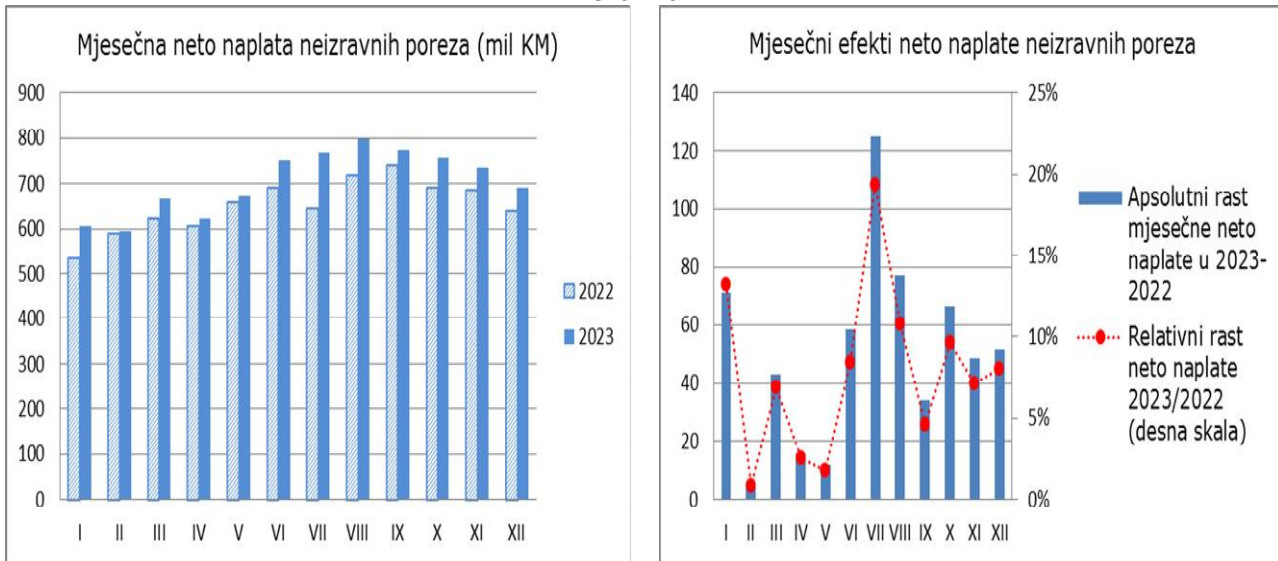

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Mjesečni iznosi neto naplate neizravnih poreza bili su tijekom cijele 2023. godine viši nego u prethodnoj, a stope rasta kretale su se u rangu od +0,9% do visokih +19,4%. Promatrano u apsolutnim iznosima, rast mjesečne neto naplate neizravnih poreza kretao se u rangu od +5,3 mil KM do +124,8 mil KM (Grafikon 2).

¹ Projekcije Odjeljenja za 2022. godinu iz listopada 2022. godine izvršene su u postotku 99,98%.

Grafikon 2

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Ukoliko u obzir uzmemo projekcije makroekonomskih pokazatelja za 2023. godinu Direkcije za ekonomsko planiranje BiH (DEP) iz rujna 2023. godine² možemo sagledati trendove udjela neto naplate indirektnih poreza u bruto društvenom proizvodu i potrošnji. Procijenjeni udio neto naplate neizravnih poreza u BDP-u porastao je za 0,21 p.b., sa 17,2% u 2022. na 17,4% u 2023. godini. Procijenjeni rast udjela neto neizravnih poreza u ukupnoj potrošnji iznosio je 0,34 p.b. (19,9% u 2022. i 20,3% u 2023. godini). Nakon što bude dostupan konačan izvještaj po vrstama prihoda i zvanični podaci Agencije za statistiku BiH (BHAS) o makroekonomskim pokazateljima, moći će se izračunati koliko zvanično iznosi navedeni udio, te procijeniti koliko je na njega utjecao rast efikasnosti naplate prihoda, a koliko su iznosili efekti mjera promjene politika u 2023. godini.³

Naplata u 2023. godini na skali dugoročnih trendova

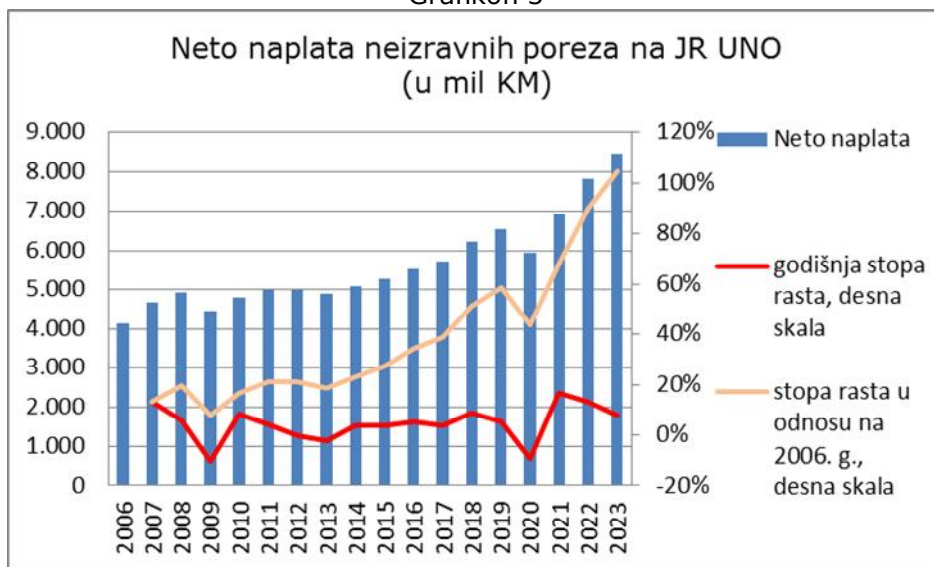
U 2023. godini je naplaćen rekordni iznos neizravnih poreza od osnutka UNO. U odnosu na godinu uvođenja PDV-a (2006), neto naplata je više nego udvostručena (rast 104,6%). Iako su u prethodne dvije godine zabilježene najviše stope rasta neto naplate u promatranom razdoblju, može se zaključiti da je u 2023. godini, bez obzira na visoku statističku osnovicu za usporedbe, ostvarena relativno visoka stopa rasta prihoda (Grafikon 3).

Udio neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u je značajno varirao proteklih godina. Od uvođenja PDV-a (2006) se raspon ovog pokazatelja kretao od 16,6% do 19,2%. Procjenjuje se da je u 2023. godini iznosio 17,4% (Grafikon 4). Dinamika neizravnih poreza u BDP-u ovisila je o brojnim faktorima: kretanju poreznih stopa i porezne osnovice, efikasnosti naplate poreza, kretanju potrošnje, ali i drugih kategorija bruto društvenog proizvoda (investicija, uvoza i izvoza), koje osim potrošnje utječu na visinu nazivnika ovog pokazatelja.

² U vrijeme izrade ovog priloga bili su dostupni zvanični podaci Agencije za statistiku BiH do 2022. godine; BHAS, 29.12.2023. g.

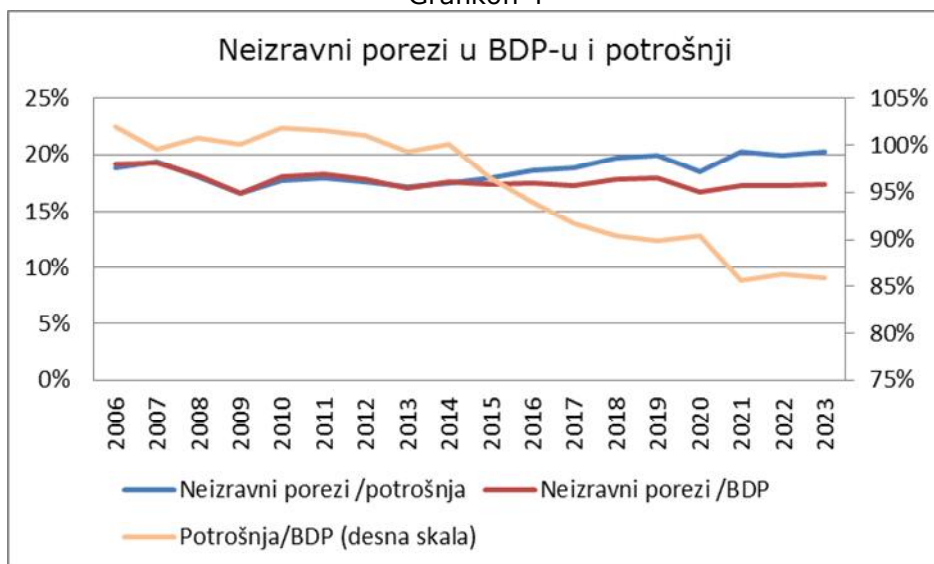
³ Među faktorima koji su pozitivno utjecali na naplatu prihoda od neizravnih poreza treba pomenuti suspenziju oslobađanja putarine za rudnike i termoelektreane, proširenje opsega oporezivanja paketa usluga banaka, dok su promjena režima plaćanja trošarina na duhanske prerađevine i jednokratni povrat trošarina na oštećene akicizne markice za duhanske prerađevine iz prethodnih godina imali negativni efekat na naplatu.

Grafikon 3

Izvor: Uprava za neizravno opreživanje BiH, prikaz OMA

Grafikon 4

Izvor: Uprava za neizravno opreživanje BiH, BHAS i projekcije DEP-a za 2023. godinu; prikaz OMA

Niži udio neizravnih poreza u BDP-u u posljednjim godinama u odnosu na početne godine nakon osnutka UNO može se objasniti padom udjela potrošnje (koja predstavlja osnovicu za obračun neizravnih poreza) u BDP-u u proteklom razdoblju.⁴ Udio neizravnih poreza u BDP-u i u potrošnji bio je na približno jednakoj razini sve do 2015. godine, do kada se udio potrošnje u BDP-u kretao na razini oko visokih 100%. Od 2015. godine je nastupio trend pada udjela potrošnje u BDP-u, a procjenjuje se da je u 2023. godini on iznosio 85,9%. Sa padom udjela potrošnje u BDP-u, od 2015. godine je linija udjela neizravnih poreza u BDP-u značajno ispod linije njihovog udjela u potrošnji. Na osnovu projekcija makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz rujna 2023. godine, procjenjuje se da je u 2023. godini ostvaren rekordni udio neizravnih poreza u potrošnji od osnutka UNO.

⁴ Udio neizravnih poreza u BDP-u može se razložiti na proizvod: (1) udjela prihoda od neizravnih poreza u ukupnoj potrošnji i (2) udjela ukupne potrošnje u BDP-u.

Politika oporezivanja cigareta u 2023: EU vs BiH

(autor: dr.sc. Dinka Antić)

UVOD

Posljednja usporedna analiza politike oporezivanja cigareta u BiH i politika članica EU odnosila se na 2021. godinu⁵. Analiza je uključila i efekte politika na potrošnju cigareta i naplatu trošarina. Iz navedene analize su se mogli izvući sljedeći zaključci:

- (i) veliki pad količina oporezivih cigareta u BiH nije izuzetak, već, naprotiv, pravilo, ne samo u novim članicama EU, koje su prolazile sličan tegobni put povećanja trošarina na cigarete, nego i u pravno uređenim, razvijenim članicama EU-15;
- (ii) veliki broj članica EU je suočen sa sporim rastom naplaćenih prihoda od trošarina, neke i sa stagnacijom/padom naplate, što ukazuje na zaključak da su iscrpljeni fiskalni efekti postojeće trošarinske politike EU;
- (iii) kontinuirani rast trošarina, a time i maloprodajnih cijena cigareta, dovodi do polarizacije potrošača na grupaciju sa nižim dohocima, čija je potražnja elastična i time uveliko ovisi o rastu cijena cigareta, i na grupaciju sa višim dohocima, čija je potražnja neelastična i manje podložna promjenama cijena;
- (iv) veliki pad potrošnje cigareta je doveo do pada prihoda od trošarina, koje ni smanjenje trošarinskog opterećenja nije moglo ublažiti i, konačno,
- (v) masovne migracije radnosposobnog stanovništva iz novih članica u razvijene članice EU značajno doprinose padu potrošnje cigareta u novim članicama EU.

U proteklih nekoliko godina desile su se određene promjene u trošarinskim politikama članica EU, dok je redefiniranje trošarinske politike EU zbog pandemije odloženo. S druge strane, politika oporezivanja cigareta u BiH je ostala nepromijenjena od 2019. godine. S obzirom na dostupnost podataka u članku je izvršena analiza tekućih trošarinskih politika članica EU i BiH u 2022. i 2023. godini, a ujedno je data i komparacija sa situacijom u 2021. godini.

I MINIMALNI STANDARDI OPOREZIVANJA TROŠARINOM U EU

Duhanski proizvodi u EU se u svrhu oporezivanja dijele na dvije velike grupe: (i) cigarete i (ii) ostale duhanske prerađevine (cigare, cigarilose, fino rezani duhan i sl.). Ovakav pristup je dugo godina bio primijenjen i u postupku pravnog normiranja, te su usvojene posebne direktive za svaku od ove dvije grupe trošarinskih proizvoda, da bi se tek Direktivom 2011/64/EU⁶ objedinila politika oporezivanja za sve duhanske prerađevine u EU.

Na razini EU propisano je da sve članice sve vrste cigareta oporezuju složenom trošarinom, koja uključuje specifičnu trošarinu, obračunatu po jedinici proizvoda (za 1.000 kom cigareta), i *ad valorem* (proporcionalnu) trošarinu, obračunatu na osnovicu koju čini maloprodajna cijena koja uključuje sve poreze i PDV.

Važeća trošarinska politika u EU u sferi oporezivanja duhanskih prerađevina podrazumijeva sljedeće minimalne standarde oporezivanja:

- (i) primjenu složene stope trošarine koja podrazumijeva primjenu i *ad valorem* trošarine i specifične trošarine;

⁵ Više: Antić, D. „Oporezivanje cigareta: EU vs BiH“, OMA Bilten #195/196, rijan/listopad 2021, www.oma.uino.gov.ba.

⁶ Council Directive 2011/64/EU of 21 June 2011 on the structure and rates of excise duty applied to manufactured tobacco
Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Zmaja od Bosne 47b, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 246 081, Fax:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba

- (ii) primjenu referentne cijene cigareta koja će predstavljati osnov za utvrđivanje da li su ispunjeni minimalni standardi i
- (iii) definiranje visine trošarinskog opterećenja cigareta koja će predstavljati minimalni standard oporezivanja cigareta.

Minimalni standardi mogu, u osnovi, biti definirani kao apsolutni iznos, i kao takvi, protekom vremena mogu izgubiti na značaju, ali i realnu vrijednost, imajući u vidu razvitak ekonomije, rast potrošnje i djelovanje inflacije. S druge strane, relativni minimalni standardi su manje podložni derogiranju i pogodniji su za komparativnu analizu. Za razliku od ostalih trošarinskih proizvoda EU je uvela obje kategorije minimalnih standarda za oporezivanje cigareta, što vođenje politike oporezivanja cigareta otežava u velikoj mjeri i traži određeni *trade-off* između nominalnih i relativnih standarda, odnosno balansiranje između nacionalnih i EU politika.

Prvi standard, koji je relativnog karaktera, podrazumijeva da trošarinsko opterećenje cigareta treba da iznosi najmanje 60% prosječne ponderirane cijene cigareta. Uvođenje standarda „60%“ od prosječne ponderirane cijene cigareta predstavlja značajno pogoršanje kriterija za članice kod kojih je velika diskrepanca između cijene najpopularnijih brendova (koji su najčešće i najjeftiniji) i prosječne ponderirane cijene. U razvijenim članicama razlike između ove dvije referentne cijene su neznatne. Drugi minimalni standard je novčanog karaktera, a podrazumijeva minimalni iznos trošarine koji je sadržan u maloprodajnoj cijeni svakog brenda cigareta. Početni iznos minimalnog trošarinskog opterećenja od 60 EUR je bio nedostižan za neke članice već u momentu kada je propisan. Kasnije je iznos povećan na 64 EUR, a potom na 90 EUR, što je predstavljalo veliki teret za nove članice EU, te su neke od njih bile suočene sa makroekonomskim poremećajima zbog naglog rasta cijena cigareta.

II POLITIKA OPOREZIVANJA CIGARETA U BIH

Osnovni pravni okvir tekuće politike oporezivanja duhanskih prerađevina predstavlja Zakon o trošarinama u BiH⁷ – (u daljem tekstu: „Zakon“), u primjeni od 01.07.2009.

U sferi oporezivanja duhanskih prerađevina izvršene su izmjene Zakona 01.08.2014⁸.

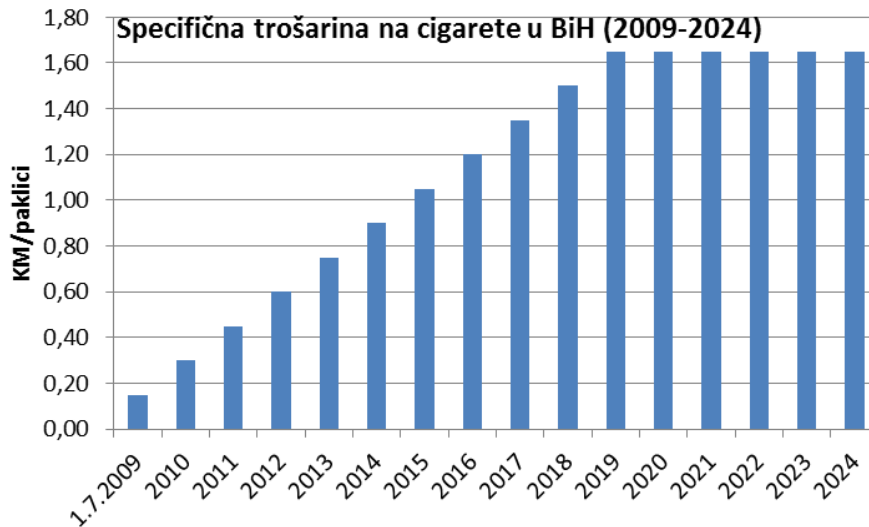
Cigarete se oporezuju:

- *ad valorem* (proporcionalnom) trošarinom, u visini od 42% maloprodajne cijene (porezi uključeni)
- specifičnom trošarinom, koja od 2019. iznosi 1,65 KM/paklici, odnosno 82,50 KM/1.000 cigareta.

⁷ „Službeni glasnik BiH“ br. 49/09.

⁸ „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14.

Grafikon 1

III ANALIZA TROŠARINSKE POLITIKE

3.1. Stope trošarine

Veliki broj članica⁹ je proces harmonizacije trošarinskog opterećenja sa minimalnim standardima EU realizirao promjenom strukture stopa trošarina – smanjenjem stope *ad valorem* trošarine i povećanjem specifične trošarine, vodeći se ciljevima zdravstvene politike da se iz uporabe eliminiraju jeftinije cigarete, te da se ukupna potrošnja cigareta smanji¹⁰.

Ad valorem trošarina

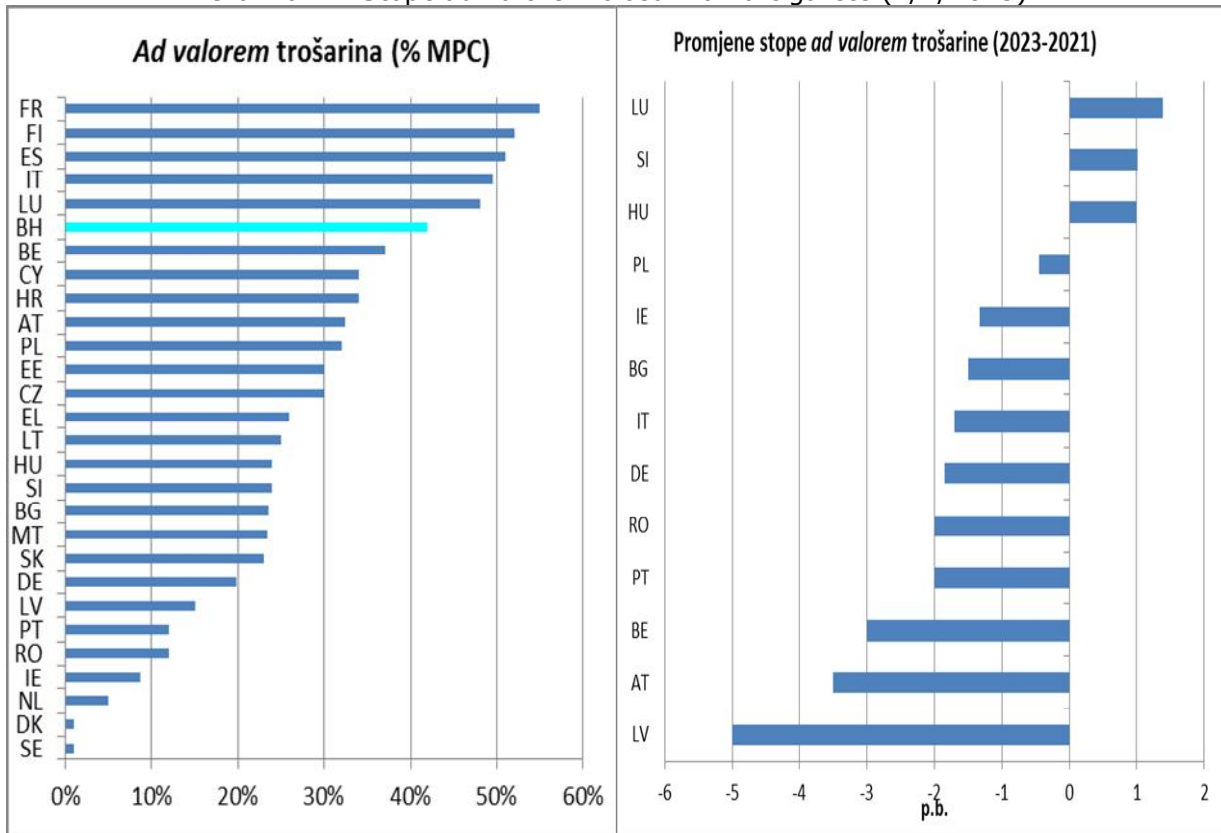
I dalje najnižu stopu *ad valorem* trošarine imaju Danska i Švedska, svega 1%, a najvišu Francuska 55% (Grafikon 2, lijevo). BiH sa *ad valorem* trošarinom od 42% se nalazi pri vrhu liste, a samo pet članica ima višu stopu.

U posljednje dvije godine čak 13 članica je mijenjalo *ad valorem* trošarinu, pri čemu je osam smanjilo stopu, Latvija čak za 5 p.b., a tri su povećale stopu *ad valorem* trošarine (Grafikon 2, desno).

⁹ U grafikonima se koriste uobičajene kratice za članice: AT-Austrija, BE-Belgija, BG-Bugarska, CZ-Češka, CY-Cipar, DE-Njemačka, DK-Danska, EE-Estonija, EL-Grčka, ES-Španjolska, FI-Finska, FR-Francuska, GB-V.Britanija, HR-Hrvatska, HU-Mađarska, IE-Irska, IT-Italija, LV-Latvija, LT-Litvanija, LU-Luksemburg, MT-Malta, NL-Nizozemska, PL-Poljska, PT-Portugal, RO-Rumunjska, SE-Švedska, SI-Slovenija, SK-Slovačka.

¹⁰ Napomena: Europska komisija je do 2022. interno prikupljala i obrađivala podatke o oporezivanju duhanskih prerađevina, koje je, potom, objavljivala na službenoj web stranici u zbirnoj tabeli. Od 2022. ne objavljuju se zbirne tabele, a podaci za svaku od članica se mogu dobiti pretragom baze podataka Europske komisije.

Grafikon 2. Stope *ad valorem* trošarina na cigarete (1/7/2023)

Izvor: Europska komisija 1/3/2021 i 1/7/2023; izračun i prikaz autora

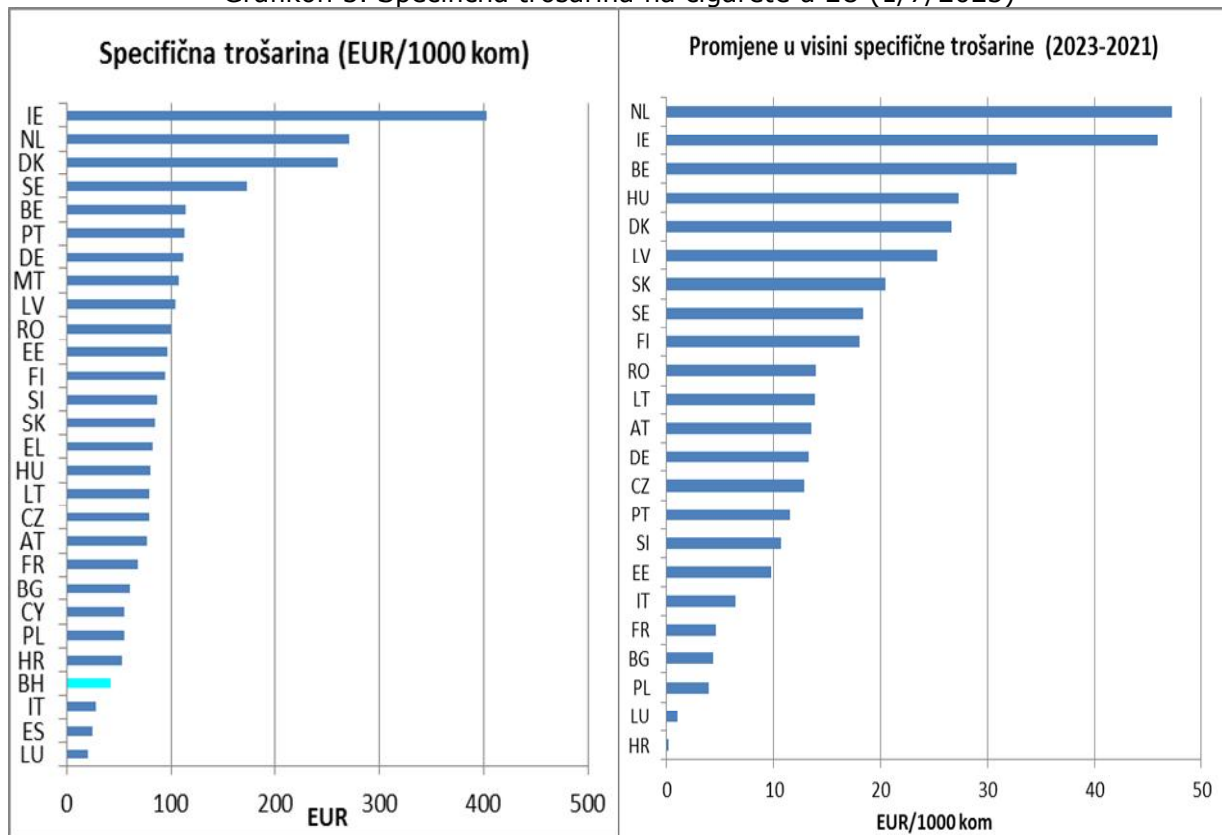
Specifična trošarina

Najnižu specifičnu trošarinu¹¹ na cigarete trenutačno ima Luksemburg, svega EUR 20,14 / 1.000 kom, a vrlo visoke stope trošarine imaju Irska, Nizozemska, Danska i Švedska (Grafikon 3, lijevo). Po visini specifične trošarine BiH se nalazi pri dnu liste. Samo tri članice EU imaju nižu stopu specifične trošarine od BiH.

Za razliku od *ad valorem* trošarine čak 23 članice su u posljednje dvije godine povećale specifičnu trošarinu (Grafikon 3, desno). Samo Cipar, Španjolska, Malta i Grčka nisu povećali specifičnu trošarinu. Povećanje specifične stope trošarine ne treba promatrati samo u funkciji oštrog oporezivanja cigareta u cilju smanjenja pušenja, već i kao potrebu očuvanja realne vrijednosti specifične trošarine, a time i ukupnih prihoda od trošarina na duhanske prerađevine u uvjetima rasta inflacije nakon početka rata u Ukrajini.

¹¹ Treba imati u vidu da određeni broj članica ima nacionalne valute, te da preračun specifične trošarine, kao i ostalih referentnih veličina bitnih za analize, poput prosječne ponderirane maloprodajne cijene, trošarinskog opterećenja, cijene prije oporezivanja i dr. ovisi i o deviznom tečaju nacionalnih valuta prema EUR. To znači da varijacije u visini specifične trošarine kod nekih članica ne moraju nužno biti produkt trošarinske politike članice, već i posljedica monetarnih kretanja u toj članici. Za ilustraciju primjer Mađarske. Specifična trošarina je u 2021. iznosila HUF 24.000, a u 2023. je povećana na HUF 29.500, što je rast od 22,9%. No, zbog pada vrijednosti forinte u odnosu na EUR od 2,2% specifična trošarina iskazana u EUR veća je za 20,3%.

Grafikon 3. Specifična trošarina na cigarete u EU (1/7/2023)

Izvor: Europska komisija 1/3/2021 i 1/7/2023; izračun i prikaz autora

3.2. Stupanj ispunjenosti standarda EU

Kriterij „60%“

U odnosu na stupanj ispunjenosti kriterija „60%“, u pogledu opterećenosti prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta (PP MPC) trošarinom, analiza za 2021. je pokazala da je ispred BiH bila samo Nizozemska od članica EU. Te godine je udio trošarina u PP MPC u BiH je za 12 postotnih bodova veći od minimalnog standarda EU (Grafikon 4.). Analiza za 2023. je pokazala da su BiH po visini poreznog opterećenja PP MPC pretekle još dvije članice – Estonija i Finska, s tim da je udio trošarina u PP MPC u BiH sada za 10 postotnih bodova veći od minimalnog standarda EU. Usporavanje rasta trošarinskog opterećenja u BiH je posljedica zadržavanja iste razine specifične trošarine i rasta PP MPC cigareta.

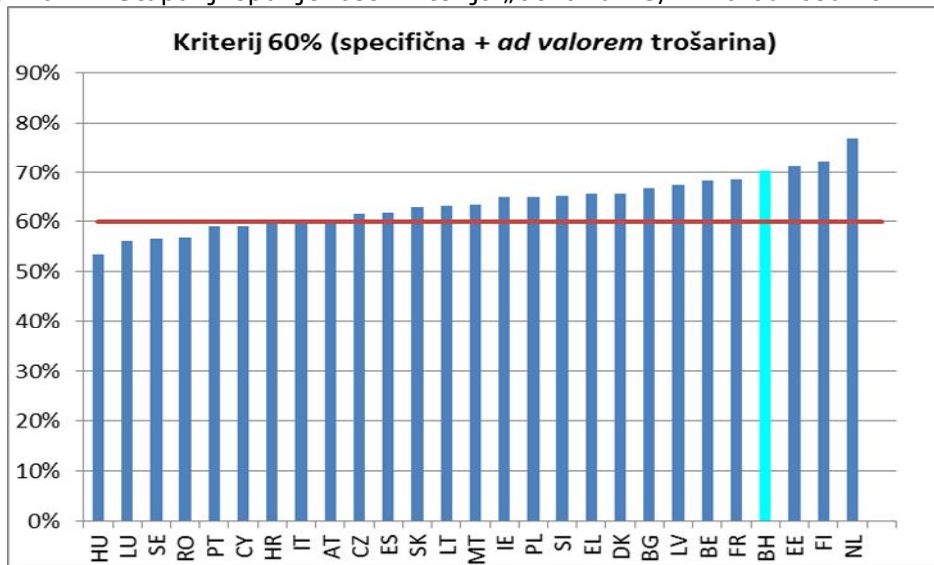
Maksimalna ispunjenost kriterija ukazuje na prebrz tempo harmonizacije trošarina sa standardima EU. S obzirom na minimalno trošarinsko opterećenje od 70% maloprodajne cijene, kao kriterij optimalnosti oporezivanja cigareta kojeg zagovara SZO - Svjetska zdravstvena organizacija (WHO)¹², osim BiH još samo tri članice su ispunile taj kriterij SZO kada se radi o prosječnoj ponderiranoj cijeni cigareta¹³.

¹² Više: WHO. (2021). Technical Manual on Tobacco Tax Policy and Administration.

¹³ Može se pretpostaviti da u velikom broju članica skuplje cigarete ispunjavaju ovaj kriterij SZO.

S druge strane, situacija u pogledu ispunjavanja kriterija "60%" u EU se pogoršala u posljednje dvije godine. U 2021. četiri članice EU nisu bile ispunile zadani kriterij, a među njima i neke od starih članica EU-15¹⁴. Prema podacima iz 2023. u pet članica trošarinsko opterećenje cigareta se kreće u rasponu od 53% do 57%, a u pet je na razini 60%. Treba imati u vidu da je stalnim variranjem politike oporezivanja, tj. smanjenjem/povećanjem *ad valorem* trošarine i specifične trošarine, teško održavati zadane standarde, pogotovo jer postoje dvije nepoznanice u vrijeme procjene efekata budućih mjera, a to su odgovor duhanske industrije i odgovor potrošača.

Grafikon 4. Stupanj ispunjenosti kriterija „60%“ u EU/BiH u odnosu na PP MPC

Izvor: Europska komisija, 1/7/2021; izračun i prikaz autora

Kriterij „90 EUR“

Premda bi ispunjenost kriterija "90 EUR" trebalo promatrati u odnosu na trošarinsko opterećenje svih brendova cigareta u prometu zbog opsežnosti statistika najčešće se prati ispunjenost standarda u odnosu na PP MPC.

Grafikon 5. pokazuje da iznos trošarine u PP MPC u svim članicama EU premašuje 90 EUR/1000 cigareta, a seže i do 450 EUR/1000 kom. Najniži udio trošarinskog opterećenja ima Bugarska od 92,70 EUR/1000 kom. BiH je pri dnu liste, sa 104,78 EUR/1000 kom.

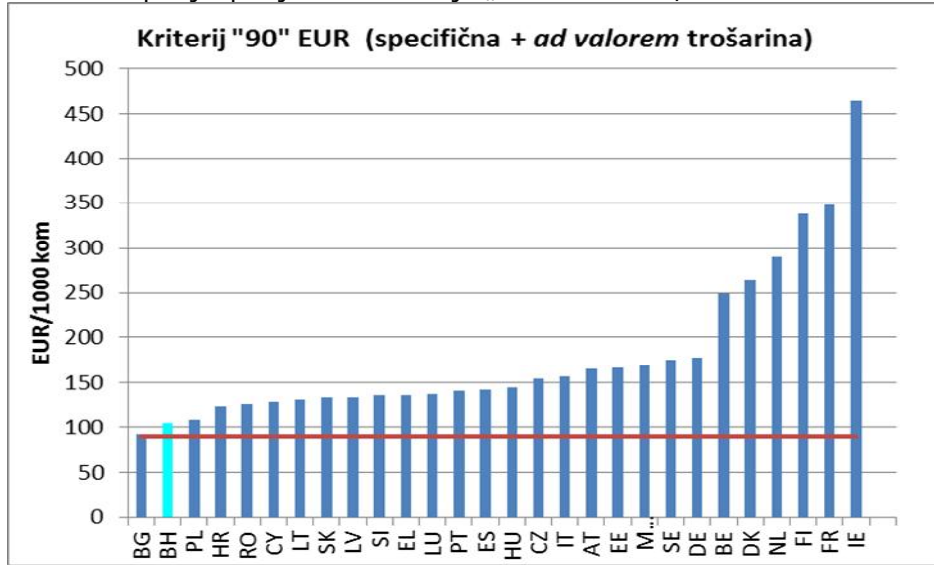
Stalno variranje stopa trošarina (*ad valorem* i specifične) unutar strukture stopa u korist specifične trošarine u posljednje dvije godine imalo je za posljedicu rast trošarinskog opterećenja cigareta. Po rastu trošarinskog opterećenja PP MPC u nominalnom smislu BiH se nalazi pri dnu liste (Grafikon 6, lijevo), za razliku od situacije u razdoblju 2015-2021¹⁵ kada se nalazila u gornjoj polovici liste (Grafikon 6, desno.). Razlog je taj što je specifična trošarina na cigarete okončanjem procesa harmonizacije u BiH nepromijenjena od 2019. godine, a rast trošarinskog opterećenja nastaje zbog primjene *ad valorem* trošarine na više maloprodajne cijene cigareta¹⁶. S druge strane, većina članica je povećala trošarinsko opterećenje cigareta u posljednje dvije godine (Grafikon 6, lijevo).

¹⁴ Uobičajena kratica koja se koristi u publikacijama u EU za „stare“ članice iz Zapadne Europe, mada treba imati u vidu da je izlaskom V. Britanije iz EU prikladnija kratica EU-14.

¹⁵ Za analizu je uzet razdoblje 2015-2021 kako bi se osigurala uporedivost BiH sa EU, budući da je kategorija prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta BiH uvela tek 2014. godine.

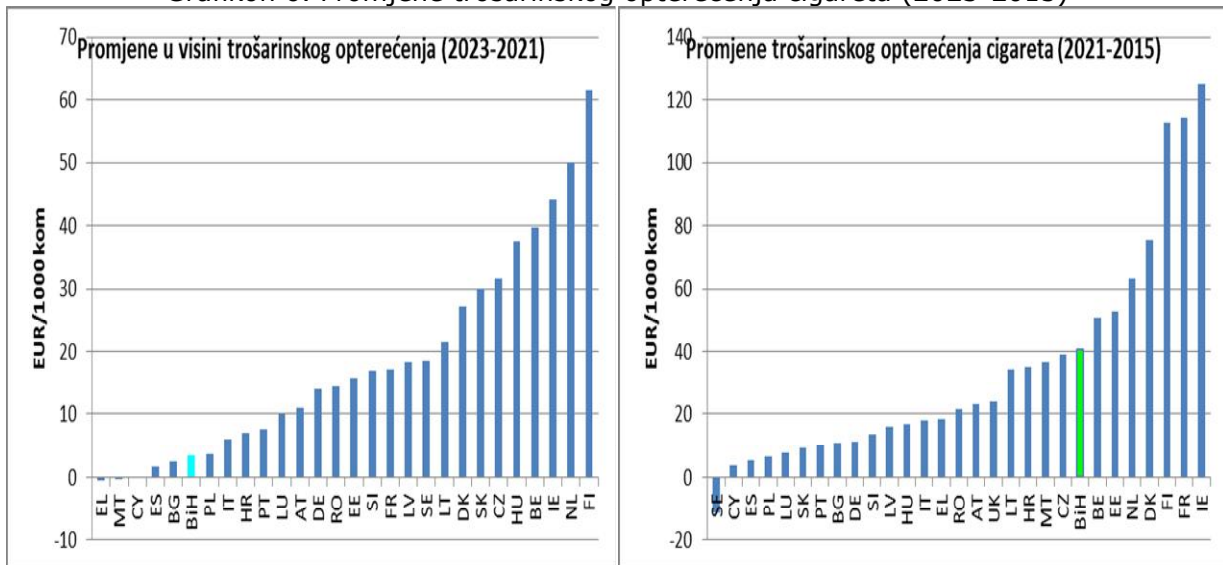
¹⁶ PP MPC cigareta u 2023. je viša za 4,5% u odnosu na PP MPC u 2021.

Grafikon 5. Stupanj ispunjenosti kriterija „90 EUR“ u EU/BiH u odnosu na PP MPC

Izvor: Europska komisija, 1/3/2021; izračun i prikaz autora

Grafikon 6. Promjene trošarinskog opterećenja cigareta (2023-2015)

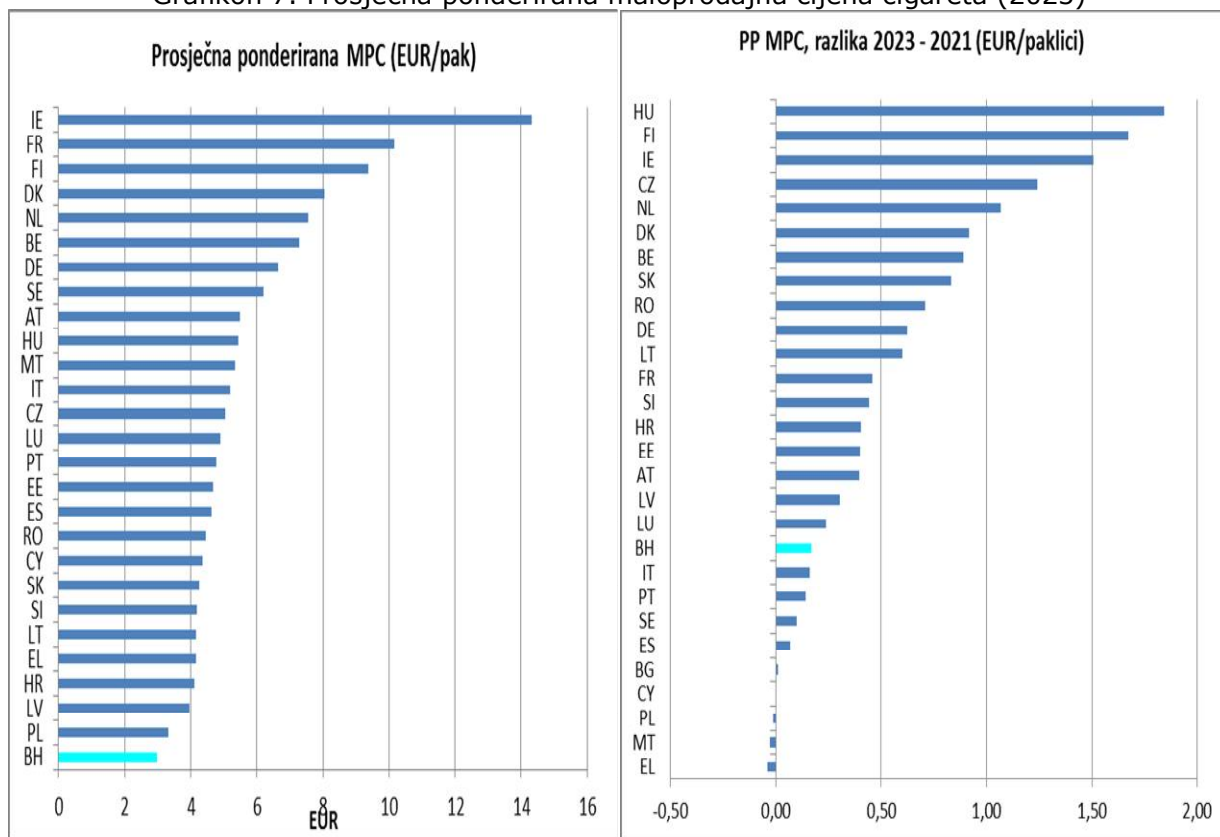

Izvor: Europska komisija, baza podataka; izračun i prikaz autora

3.3. Prosječna ponderirana cijena cigareta

Imajući u vidu velike razlike u trošarinskom opterećenju (ne)ispunjenost kriterija „60%“ i „EUR 90“ nije dovoljno za donošenje zaključaka o trošarinskoj politici zemlje. Pregled PP MPC članica EU i usporedbe sa BiH pokazuje da je u nominalnom smislu, očekivano, PP MPC BiH na dnu liste zajedno sa novim članicama EU (Grafikon 7, prikaz lijevo). To je očekivano, zbog ekonomske razvijenosti zemlje i, posljedično, standarda stanovništva. Međutim, s druge strane, iznenađuju relativni odnosi. Tako je, na primjer, PP MPC cigareta u Sloveniji i Hrvatskoj za oko 30% veća nego u BiH, iako su razlike u neto dohocima mnogo veće. Iz ovoga bi se dalo zaključiti da su cijene cigareta u BiH više nego što bi trebale biti s obzirom na standard stanovništva. Međutim, za potpuniju analizu potrebno je analizirati i strukturu PP MPC, koju čini cijena prije oporezivanja i porezi (trošarina, PDV).

Grafikon 7. Prosječna ponderirana maloprodajna cijena cigareta (2023)

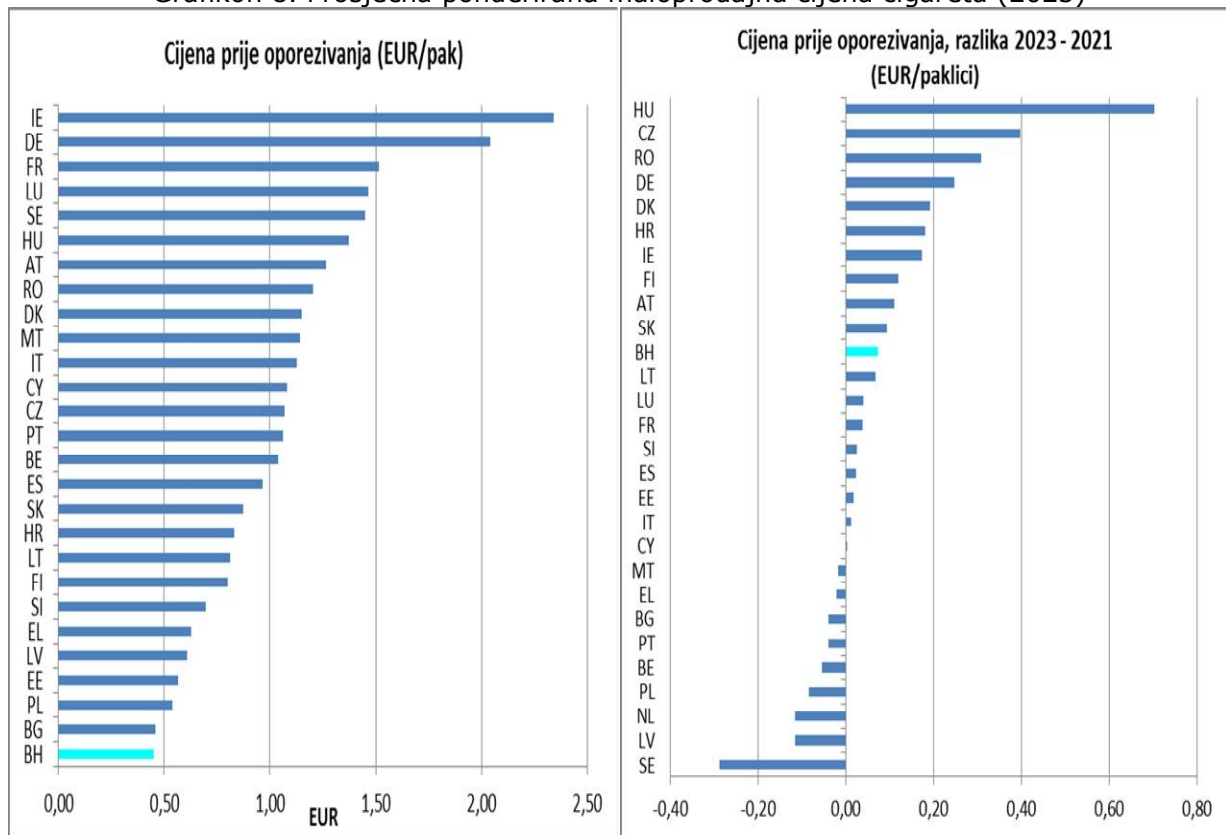

Izvor: Europska komisija, baza podataka; izračun i prikaz autora

3.4. Cijena prije oporezivanja

Cijena prije oporezivanja *de facto* predstavlja prihod duhanske kompanije, koji uključuje cijenu koštanja i dobit/maržu. Analiza cijene prije oporezivanja pokazuje da je nominalni iznos cijene prije oporezivanja najniži u BiH (Grafikon 8, lijevo). Od posljednje analize BiH je u tom segmentu dostigla Bugarsku koja je do tada imala najnižu cijenu prije oporezivanja. BiH je u posljednje dvije godine povećala cijenu prije oporezivanja, dok je kod Bugarske zabilježeno smanjenje cijene prije oporezivanja. Za donošenje zaključaka potrebna je opreznost s obzirom da se analiza vrši u odnosu na prosječnu ponderiranu maloprodajnu cijenu koja je rezultat kretanja cijena cigareta i potrošnje određenih brendova. Budući da BiH u cijelosti uvozi cigarete to bi ulazna cijena trebala biti barem na razini cijena iz drugih zemalja, jer odražava troškove proizvodnje istih ili sličnih brendova, pogotovo u zemljama koje nemaju vlastitu proizvodnju cigareta, uz dodatne troškove transporta. Očigledno je da se razlika između niže cijene prije oporezivanja u BiH i više u članicama EU odnosi na manju dobit/maržu koja se ostvaruje na tržištu BiH.

Grafikon 8. Prosječna ponderirana maloprodajna cijena cigareta (2023)

Izvor: Europska komisija, baza podataka; izračun i prikaz autora

3.5. Ukupno porezno opterećenje cigareta

Ukupno porezno opterećenje cigareta se sastoji od trošarine i PDV-a. Često se prilikom analiziranja i dizajniranja trošarinske politike zanemari značaj visine stope PDV-a na ukupno trošarinsko opterećenje cigareta.

Prema pregledu stopa PDV-a u EU najniža stopa PDV-a od 16% se primjenjuje u Luksemburgu. U odnosu na 2021. stopa PDV-a u Luksemburgu je smanjena sa 17% na 16%. Od ostalih članica samo je Irska u posljednje dvije godine povećala stopu PDV-a sa 21% na 23%¹⁷. Pregled, dan na Grafikonu 9¹⁸, ukazuje na zaključak da je stopa PDV-a u BiH veća samo u odnosu na Luksemburg, a sve ostale članice imaju značajno višu standardnu stopu PDV-a.

Sabiranjem % udjela trošarinskog opterećenja i opterećenja PDV-om dobija se ukupno porezno opterećenje (Grafikon 10).

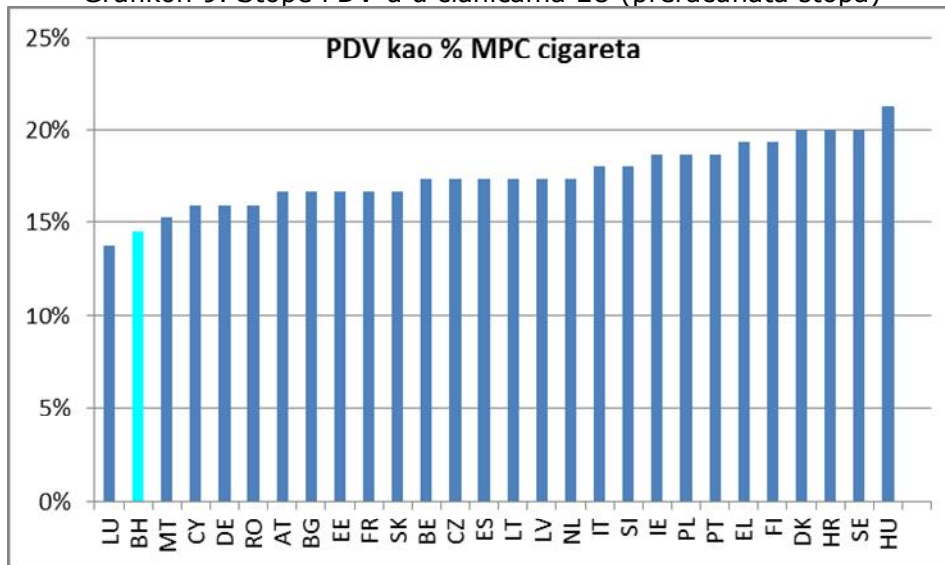
Uspoređujući poziciju BiH u odnosu na članice EU u pogledu visine trošarinskog opterećenja cigareta kao % PP MPC (Grafikon 5) i visine ukupnog poreznog opterećenja (Grafikon 10, lijevo) uočava se da je ispred BiH u pogledu ukupnog poreznog opterećenja sedam članica. U posljednje dvije godine završetkom procesa harmonizacije sa standardima EU smanjeno je porezno

¹⁷ Irska je 1/9/2020 smanjila stopu PDV-a sa 23% na 21% privremeno na 6 mjeseci, da bi je ponovno vratila na 23% 1/3/2021. Izvor: <https://www.revenue.ie/en/vat/vat-rates/historical-vat-rates/index.aspx>

¹⁸ Napomena: Pregled stopa PDV-a na Grafikonu 9 se odnosi na preračunatu stopu PDV-a, koja se primjenjuje na osnovicu (tj. maloprodajnu cijenu) koja u sebi uključuje sve poreze, pa i PDV.

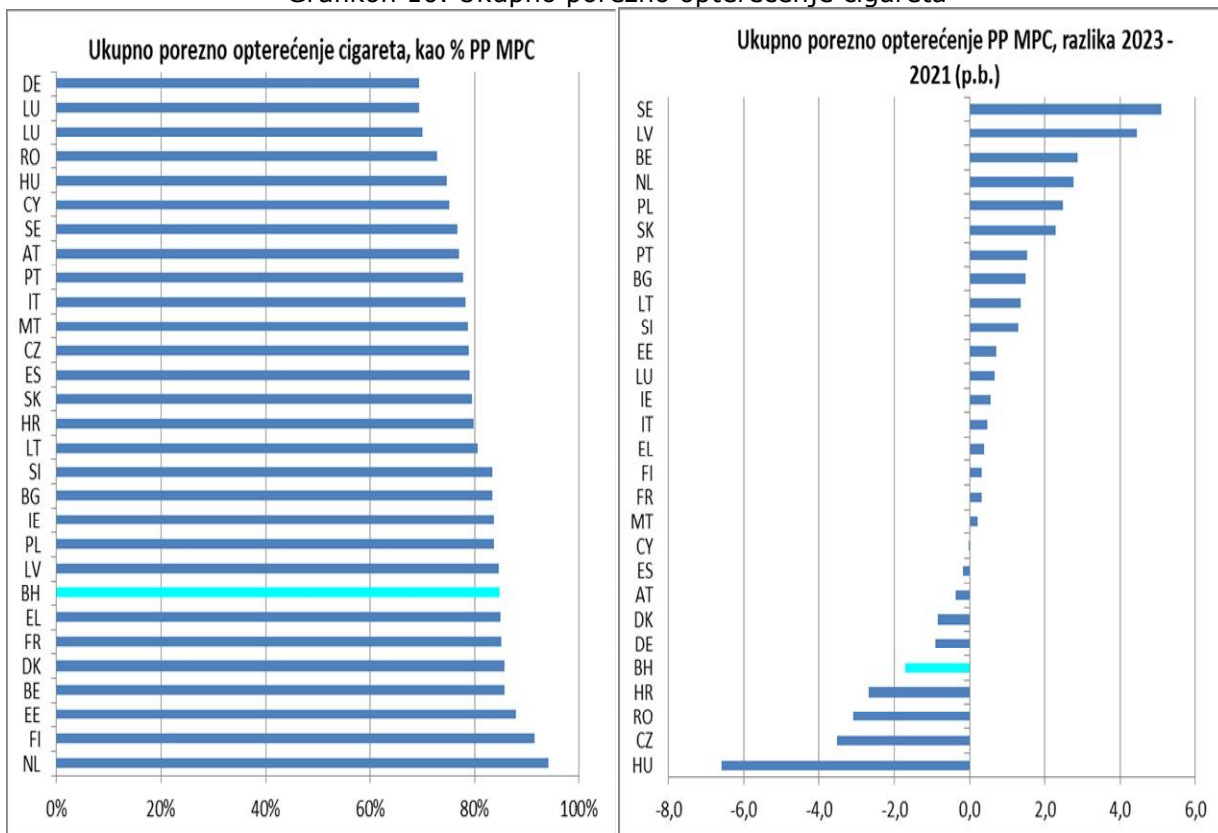
opterećenje cigareta u BiH za 3,2 p.b. dok je kod nekih članica došlo do rasta poreznog opterećenja (Grafikon 10, desno).

Grafikon 9. Stope PDV-a u članicama EU (preračunata stopa)

Izvor: Europska komisija, 1/7/2023; prikaz autora

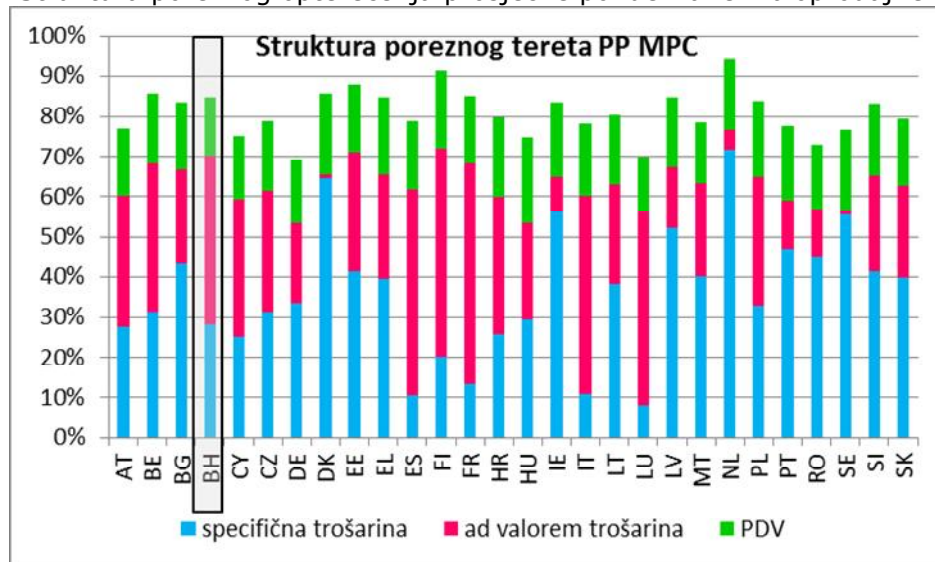
Grafikon 10. Ukupno porezno opterećenje cigareta

Izvor: Europska komisija, baza podataka; izračun i prikaz autora

Pregled strukture poreznog opterećenja PP MPC cigareta u članicama EU pokazuje različita težišta trošarinskih politika članica (Grafikon 11). Struktura poreznog opterećenja u BiH pokazuje težište na *ad valorem* komponenti (*ad valorem* trošarina + PDV), ali je i izbalansirana s obzirom na ekstremne politike, npr. članica koje imaju *ad valorem* trošarinu od 1% ili članica kod kojih je specifična komponenta preko 70% PP MPC (Nizozemska) ili članica u kojima specifična komponenta iznosi manje od 10% PP MPC (Luksemburg). Može se reći da niska stopa PDV u BiH služi i kao korektiv visokog trošarinskog opterećenja cigareta koje potječe od *ad valorem* poreza.

Grafikon 11. Struktura poreznog opterećenja prosječne ponderirane maloprodajne cijene (2023)

Izvor: Europska komisija, baza podataka; izračun i prikaz autora

S obzirom da ne postoje najave povećanja stopa trošarina na cigarete u BiH **realno je očekivati nastavak trenda smanjenja ukupnog poreznog opterećenja cigareta u BiH i u narednim godinama.**

Taj trend može biti ugrožen sa dvije strane:

- izvana, usvajanjem nove politike oporezivanja duhanskih prerađevina u EU, koja bi podrazumijevala povećanje minimalnih standarda oporezivanja ili, najmanje, indeksiranje kriterija "90 EUR" stopom inflacije, ili
- iznutra, radikalnom promjenom politike stopa PDV-a u BiH, kod koje bi eventualno uvođenje snižene stope zahtijevalo značajan rast standardne stope kako bi se održao ista razina prihoda od PDV-a.

Da li će se desiti vanjski faktori ovisi o postizanju konsenzusa u EU, te, posljedično, konsenzusa u BiH u vezi nove politike oporezivanja duhanskih prerađevina. S druge strane, za izmjenu politike stopa PDV-a potreban je politički konsenzus¹⁹ unutar BiH, a ukoliko bi se i postigao, nužne su višemjesečne tehničke pripreme za implementaciju diferenciranih stopa PDV-a. Imajući sve to u vidu može se očekivati zadržavanje postojećih politika i u narednim godinama koje osiguravaju nastavak trenda smanjenja poreznog opterećenja cigareta.

¹⁹ Za izmjene politike PDV-a i trošarina je nužna većina glasova članova Upravnog odbora Uprave za neizravno oporezivanje i u okviru većine glas oba entitetska ministra financija.

UMJESTO ZAKLJUČKA

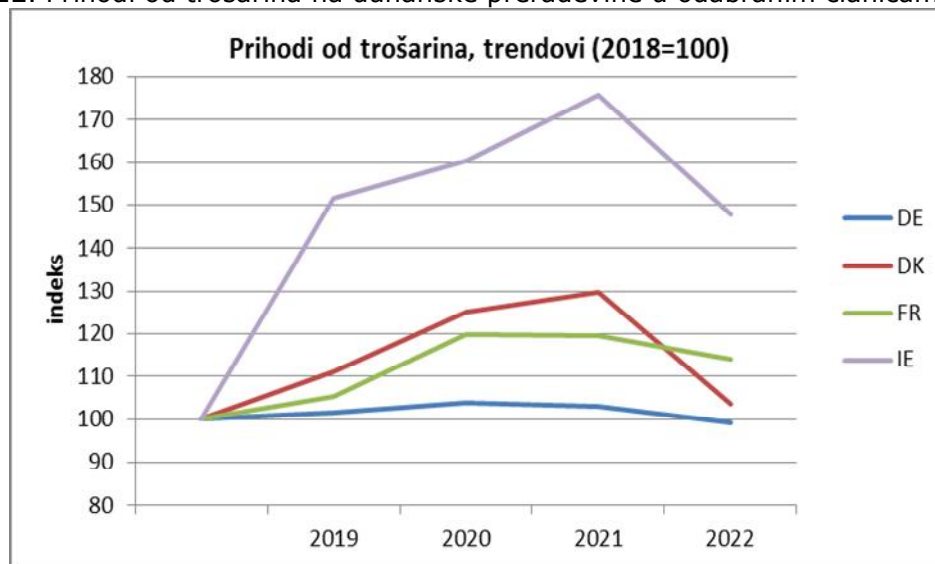
Politika oporezivanja cigareta u BiH je nepromijenjena od 2019. godine, za razliku od članica EU koje su i protekle dvije godine nastavile sa podešavanjem trošarinskih politika. Jedne, mahom razvijenije, su povećavale trošarine, dok su druge smanjivale porezno opterećenje cigareta. Ocjenu o efektima izmjena politike stopa u članicama EU na potrošnju cigareta i naplatu trošarina u ovom momentu nije moguće dati, jer se podaci o potrošnji i naplaćenim prihodima u 2022. dostupni samo za sedam članica²⁰. Imajući u vidu dinamiku objave podataka ocjene o efektima primjene stopa utvrđenih tijekom 2023. godine mogu se očekivati tek za godinu-dvije²¹. S obzirom na sve navedeno moguća je samo ograničena analiza za navedene članice, kojom bi se ilustrirali glavni trendovi.

Potrebno je dulje razdoblje da bi se sagledali efekti izmjena stopa na naplatu prihoda. Iz tog razloga za analizu su uzeti podaci o naplati prihoda za navedenih sedam članica od 2018. do 2022. godine, a politika stopa trošarina se odnosi na razdoblje 2018 – 2021 imajući u vidu *ex post* efekat trošarinske politike na naplatu trošarina.

Navedene članice u danom razdoblju nisu mijenjale stopu PDV-a. Osim Njemačke sve navedene članice su u 2021. povećale specifičnu trošarinu, promatrano u odnosu na 2018., a među njima Danska i Francuska čak za 47% i 30%, respektivno. S druge strane, *ad valorem* trošarinu u istom razdoblju najviše je povećala Francuska, za 5,3 p.b., Irska za 1,1 p.b., a Njemačka i Italija za 0,3 i 0,2 p.b. respektivno.

Primjetan je veliki pad prihoda od trošarina na duhanske prerađevine u 2022. u članicama koje su znatno povećale stope trošarina (Francuska, Danska, Irska), dok je naplata trošarina u Njemačkoj, nakon blagog rasta za vrijeme pandemije pala na razinu u 2018. (Grafikon 12).

Grafikon 12. Prihodi od trošarina na duhanske prerađevine u odabranim članicama, trendovi

Izvor: Europska komisija, baza podataka; izračun i prikaz autora

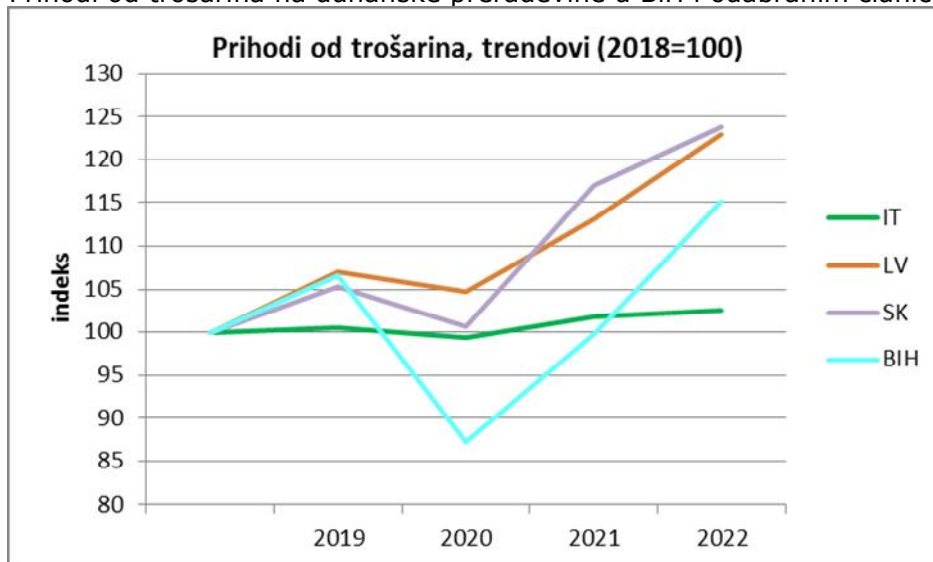
Na drugoj strani, naplata prihoda od trošarina u Latviji, Slovačkoj i Italiji ima trend rasta u 2021. i 2022. godini, što se može povezati sa blažom trošarinskom politikom (Grafikon 13). Uz ove tri

²⁰ Podatke za 2022. su objavile Njemačka, Danska, Francuska, Italija, Irska, Latvija i Slovačka.

²¹ Za razliku od BiH, koja propisuje stope trošarina sa primjenom od 1. siječnja naredne godine, članice obično mijenjaju stope trošarina 1. ožujka ili 1. srpnja tekuće godine.

članice slični pozitivni trendovi ostvareni su i u BiH, koja je posljednji put povećala specifičnu trošarinu na cigarete u 2019. godini.

Grafikon 13. Prihodi od trošarina na duhanske prerađevine u BiH i odabranim članicama, trendovi

Izvor: Europska komisija, baza podataka; izračun i prikaz autora

Iz gornje kratke analize može se zaključiti da su posljedice ambivalentne politike članica na naplatu prihoda od trošarina divergentne. Članice koje povećavaju trošarine bilježe pad, a druge, koje trošarine povećavaju blažim tempom, ostvaruju rast prihoda od trošarina.

Članice koje u kratkom razdoblju značajno povećaju trošarinsko opterećenje su svjesne negativnih posljedica takve politike na naplatu prihoda. Imajući to u vidu može se zaključiti da se u EU, u stvari, radikalno razlikuju ciljevi oporezivanja cigareta. U fokusu oporezivanja cigareta u razvijenim članicama, među kojima prednjače skandinavske zemlje, nisu prihodi od trošarina već eliminacija pušenja. S druge strane, i pored proklamiranih ekoloških i zdravstvenih ciljeva, manje razvijene članice i dalje u fokusu imaju tradicionalni fiskalni cilj – ubrati što više prihoda od trošarina. Konačno, zasebnu grupaciju čine članice koje imaju vlastitu proizvodnju cigareta i koje iz ekonomskih razloga, u cilju zaštite domaće proizvodnje i radnih mjesta, zadržavaju visoku stopu *ad valorem* trošarine i na taj način sporijim tempom povećavaju trošarinsko opterećenje.

Imajući u vidu različite ciljeve oporezivanja u članicama, koji su međusobno u konfliktu, biće teško postići konsenzus u raspravama koje se vode u vezi sa redefiniranjem postojećih minimalnih standarda oporezivanja cigareta u EU.

Analiza raspodjele prihoda od neizravnih poreza za 2023. godinu

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik – makroekonomista)

Sažetak

Analiza raspodjele prihoda od neizravnih poreza za 2023. godinu nastavak je analiza objavljenih u prethodnim brojevima biltena Odjeljenja²². Analizom su predstavljeni trendovi kretanja raspodjele prihoda od neizravnih poreza u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: BiH) za razdoblje 2021-2023. godina prikazani na godišnjoj razini²³. Fokus analize je sustav raspodjele po vertikalnoj strukturi, a u skladu sa propisanom metodologijom i postupkom raspodjele. Analizom je također prikazana i raspodjela prihoda od putarine za autoceste za isto razdoblje²⁴.

1. Raspodjela prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2021-2023. godina

1.1. Raspodjela bruto prihoda korisnicima

Bruto prihodi od neizravnih poreza su ukupno prikupljeni prihodi na jedinstvenom računu²⁵ namijenjeni za povrate koji imaju prioritet prilikom raspodjele, kao i prihodi namijenjeni za raspodjelu institucijama BiH, Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu. Ukupan iznos sredstava namijenjen za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu uključuje iznos namijenjen za financiranje vanjskog duga.

Najveće izdvajanje u strukturi povrata u 2023. godini od 97,5% odnosi se na ukupan povrat PDV-a, od čega se 92,2% odnosi na povrat PDV-a poreznim obveznicima koji prema svojim PDV prijavama ostvaruju pravo na povrat, dok se 5,3% odnosi na povrat PDV-a međunarodnim organizacijama. Znatno manje izdvajanje u ukupnom povratu od 2,1% odnosi se na povrat trošarine i izdvajanje od 0,4% koje se odnosi na povrat po rješenjima iz carinskog postupka.

Grafikonom 1 prikazan je udio u strukturi povrata u 2023. godini.

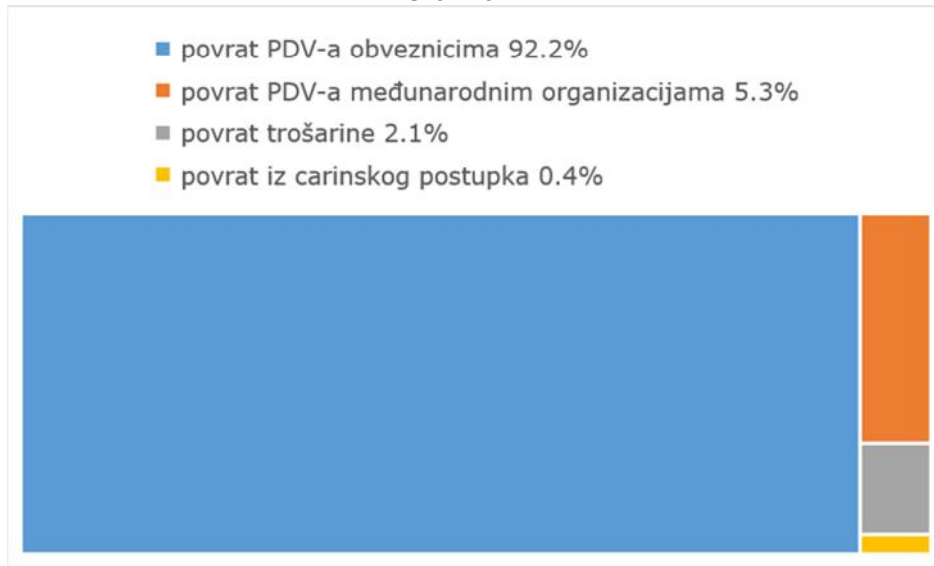
²² O sustavu raspodjele neizravnih poreza u BiH više u: Popović, M. (2019). "Analiza raspodjele prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2006-2018. godina - trendovi i struktura". OMA bilten br. 168/169

²³ Ranijim analizama raspodjele prihoda od neizravnih poreza, te posljednjom Analizom raspodjele prihoda od neizravnih poreza za 2022. godinu objavljenom u OMA biltenu br. 211/212 prikazana je godišnja raspodjela ovih prihoda za razdoblje 2006-2022. godina čime je obuhvaćena pojava više šokova u određenim godinama i analiziran njihov utjecaj na prihode od neizravnih poreza.

²⁴ Analizom raspodjele prihoda od neizravnih poreza za 2022. godinu – trendovi i struktura objavljenom u OMA biltenu br. 211/212 obuhvaćen je razdoblje raspodjele prihoda od putarine za autoceste 01.07.2009.-31.12.2022. godina sa fokusom na raspodjelu ovih prihoda iz 2022. godine u odnosu na raspodjelu iz 2021, 2020, 2019. kao i 2017. (godina koja predstavlja godinu prije izmjena zakonske regulative).

²⁵ PDV, carine, trošarine, putarina 0,15 KM

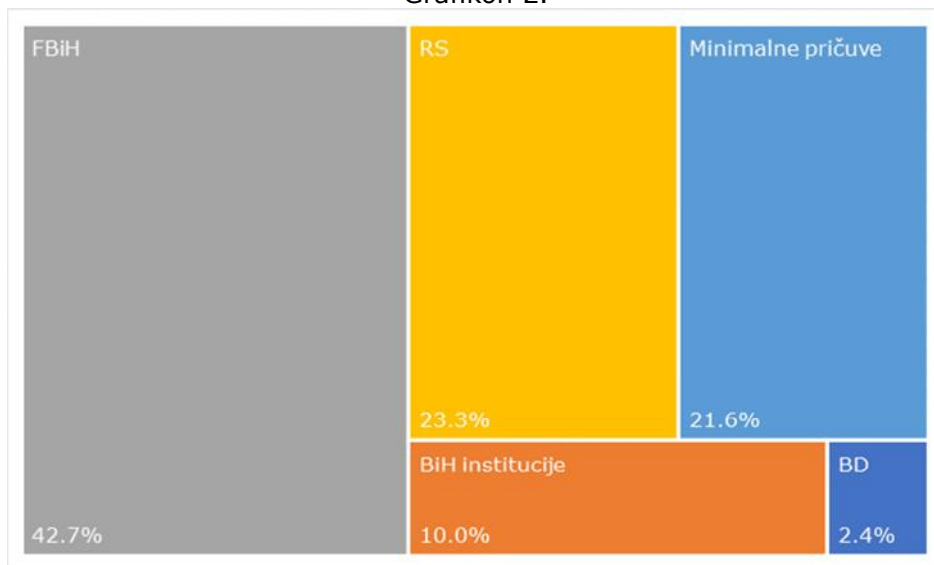
Grafikon 1.

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Nakon izvršenih povrata, preostali iznos ukupno prikupljenih prihoda se umanjuje za iznos namijenjen za minimalne pričuve, a čiji je udio u ukupnim prihodima preostalim nakon izvršenog povrata u 2023. godini 21,6% (grafikon 2 i 3).

Grafikon 2.

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

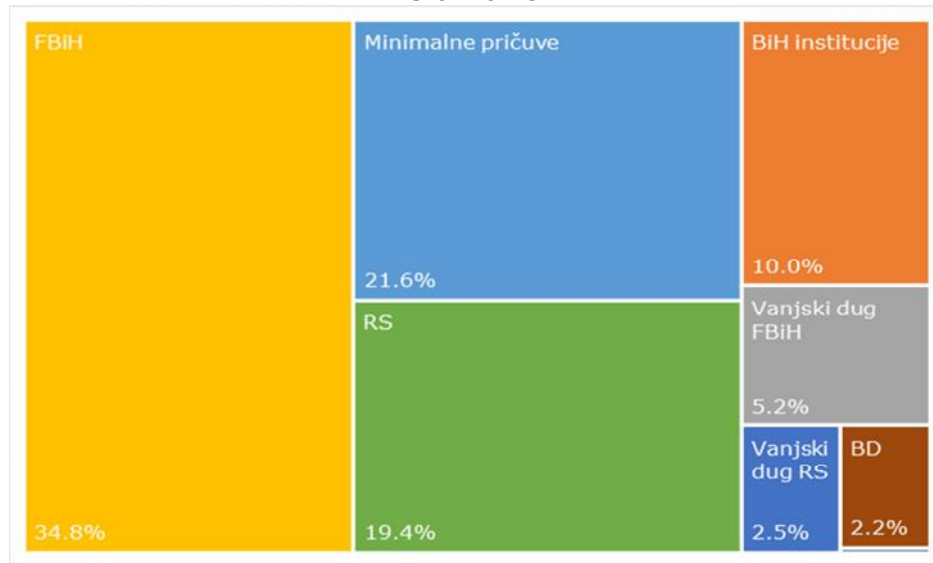
Nakon izdvajanje dijela prihoda namijenjenih za minimalne pričuve, izdvaja se i doznačava pripadajući fiksni iznos prihoda namijenjenih za financiranje institucija BiH, a koji u 2023. godini obuhvata 10,0% ukupnog udjela u prihodima od neizravnih poreza (grafikon 2 i 3).

Preostali iznos nakon odbijanja iznosa za minimalne pričuve i iznosa koji pripada proračunu institucija BiH, predstavlja iznos za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu koji obuhvata iznos namijenjen za financiranje vanjskog duga (grafikon 2).

Grafikonom 2 prikazan je udio u raspodjeli prihoda Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu uključujući iznos za financiranje vanjskog duga, kao i udio u raspodjeli prihoda namijenjenih za minimalne pričuve i financiranje institucija BiH.

Grafikonom 3 prikazan je udio u raspodjeli prihoda entitetima i Brčko Distriktu nakon izdvajanja dijela sredstava koji se odnosi na financiranje vanjskog duga, udio u raspodjeli prihoda namijenjenih za financiranje vanjskog duga entiteta i Brčko Distrikta, kao i udio u raspodjeli prihoda namijenjenih za minimalne pričuve i financiranje institucija BiH.

Grafikon 3.

Napomena: ■ Vanjski dug BD 0,1%

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Raspodjela entitetima vrši se prema unaprijed utvrđenim koeficijentima raspodjele na kvartalnoj razini²⁶, dok je koeficijent za raspodjelu Brčko Distriktu fiksna²⁷.

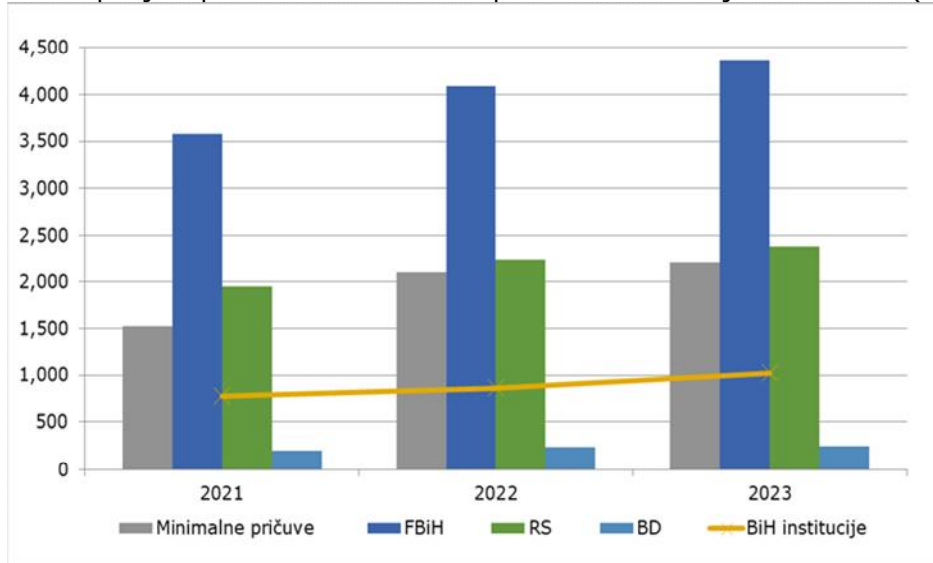
Grafikonom 4 prikazano je kretanje raspodjele prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2021-2023. godina, u milijunima KM²⁸.

²⁶ Odnos zbira krajnje potrošnje iskazane u PDV prijavama obveznika na teritoriju danog entiteta, odnosno danog korisnika prihoda i zbira krajnje potrošnje iskazane u PDV prijavama na cijelom teritoriju BiH.

²⁷ S obzirom da predstavnik Brčko Distrikta ima status promatrača u Upravnom odboru UNO, te glasanjem ne sudjeluje u odlučivanju o raspodjeli prihoda od neizravnih poreza sa jedinstvenog računa, Visoki predstavnik je, štiteći fiskalnu autonomiju koju je Brčko imalo prije reforme sustava neizravnog oporezivanja, odlukom od 01.06.2007. godine nametnuo fiksni koeficijent za Brčko Distrikt u visini od minimalno 3,55% ili najmanje 124 milijuna KM godišnje u apsolutnom iznosu.

²⁸ Iznos bruto prihoda isključuje prihode od namjenske putarine.

Grafikon 4. Raspodjela prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2021-2023 (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U usporedbi sa 2022. godinom, najveći rast u 2023. godini zabilježen je prilikom raspodjele institucijama BiH 17,9%²⁹, dok je Republici Srpskoj raspoređeno 6,6% više, Federaciji BiH i Brčko Distriktu po 6,5% više, te 5,1% više ovih prihoda namijenjenih za minimalne pričuve.

Ukoliko se usporedi raspodjela ovih prihoda po korisnicima u 2023. godini sa 2021. godinom primjetan je najveći rast namijenjen za minimalne pričuve 44,5%, zatim rast ovih prihoda namijenjen za financiranje BH institucija 30,8%³⁰. Republici Srpskoj je u 2023. godini raspoređeno 22,2% više, Brčko Distriktu 21,9% te Federaciji BiH 21,8% više prihoda od neizravnih poreza u odnosu na 2021. godinu.

Tabelom 1 prikazan je udio u raspodjeli prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2021-2023. godina.

Tabela 1.

u %	2021	2022	2023
Minimalne pričuve	19.0	22.0	21.6
BiH institucije	9.7	9.1	10.0
FBiH	44.5	43.0	42.7
RS	24.3	23.5	23.3
BD	2.5	2.4	2.4
Ukupno	100	100	100

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Tabelom 2 prikazana je razlika u udjelu u raspodjeli prihoda od neizravnih poreza u p.b. za 2023. godinu u usporedbi sa godinama koje su određene za usporedbu u svrhu ove analize.

²⁹ Iznos namijenjen za financiranje institucija BiH na godišnjoj razini u 2023. godini povećan je na 1.020,5 milijuna KM sa 865,5 milijuna KM koliko je iznosio u 2022. godini.

³⁰ Iznos namijenjen za financiranje institucija BiH na godišnjoj razini u 2023. godini povećan je na 1.020,5 milijuna KM sa 780,0 milijuna KM koliko je iznosio u 2021. godini.

Tabela 2.

promjena u p.p.	Indeks (2023-2022)	Indeks (2023-2021)
Minimalne pričuve	-0.4	2.6
BiH institucije	0.9	0.3
FBiH	-0.3	-1.9
RS	-0.1	-0.9
BD	0.0	-0.1

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U odnosu na 2022. godinu, u 2023. godini je smanjen udio u raspodjeli namijenjeno za minimalne pričuve (-0,4 p.b.) kao i udio Federacije BiH (-0,3 p.b.) te udio Republike Srpske (-0,1 p.b.), dok je udio u raspodjeli namijenjen za financiranje institucija BiH povećan (0,9 p.b.). Udio u raspodjeli prihoda od neizravnih poreza namijenjenih Brčko Distriktu u 2023. godini zadržao se na razini udjela iz 2022. godine.

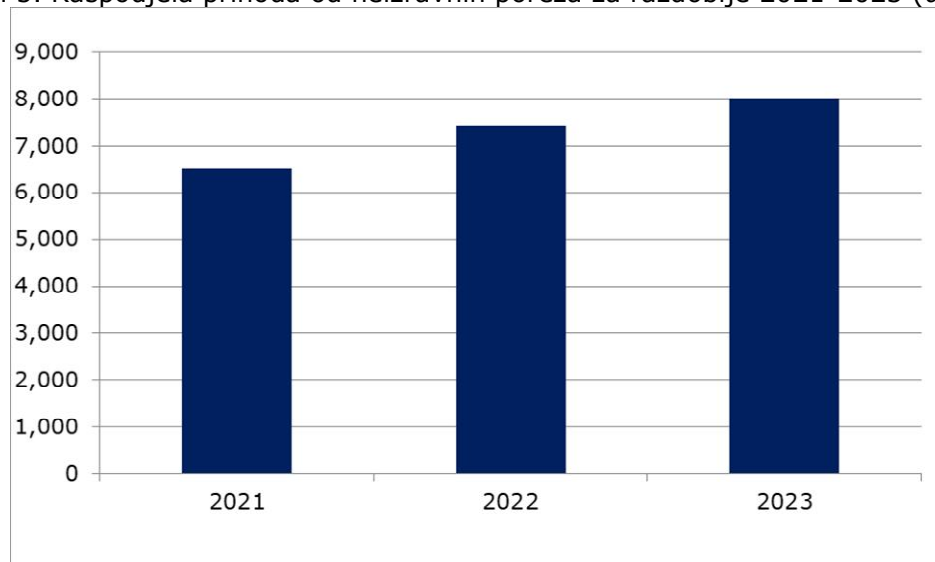
U usporedbi sa 2021. godinom, u 2023. godini je smanjeno udio Federacije BiH (-1,9 p.b.), udio Republike Srpske (-0,9 p.b.) i udio Brčko Distrikta (-0,1 p.b.), dok je udio u raspodjeli namijenjen za minimalne pričuve veći (2,6 p.b.), kao i udio u raspodjeli namijenjen za financiranje BH institucija (0,3 p.b.).

1.2. Raspodjela neto prihoda korisnicima

Preostali iznos nakon izdvojenog dijela sredstava namijenjenog za minimalne pričuve obuhvata iznos neto prihoda od neizravnih poreza koji je namijenjen za raspodjelu korisnicima: BH institucije, Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko Distrikt³¹.

Grafikonom 5 prikazani su ukupno raspoređeni neto prihodi od neizravnih poreza za razdoblje 2021-2023. godina, u milijunima KM.

Grafikon 5. Raspodjela prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2021-2023 (u mil. KM)

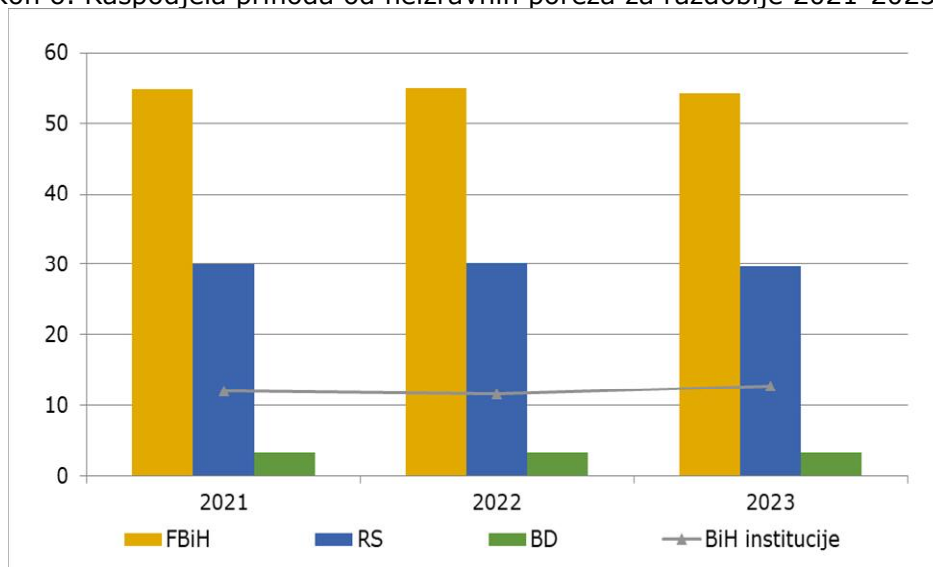
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

³¹ Uključujući vanjski dug entiteta i Brčko Distrikta

U promatranom razdoblju neto prihodi od neizravnih poreza imaju tendenciju rasta na godišnjoj razini. Negativan uticaj na prikupljanje i raspodjelu prihoda od neizravnih poreza u 2020. godini imala je pojava pandemije Covid-19, kada je zabilježen ogroman pad prihoda od neizravnih poreza. Oporavak privrede od pandemije, odnosno mjera u borbi protiv širenja virusa, za posljedicu je imao visok rast naplate a time i raspodjele ovih prihoda u 2021. godini. Uprkos snažnom oporavku prihoda u 2021. godini, i u naredne dvije godine su ostvarene relativno visoke stope njihovog rasta. Globalna inflacija u 2022. godini dovela je do znatnog povećanja cijena, ubrzanja novčanih tokova, te povećanja prihoda od neizravnih poreza u zemlji namijenjenih za raspodjelu korisnicima. Rast inflacije prouzrokovan različitim dešavanjima na svjetskom tržištu kao što su rat između Rusije i Ukrajine, nemiri na Bliskom istoku, kao i drugi geopolitički faktori koji za posljedicu imaju poremećaje u lancima opskrbe i rast cijena, utjecali su na rast neto prihoda od neizravnih poreza raspoređen korisnicima u 2023. godini. Tako je, u posljednjoj godini zabilježen povijesni maksimum ukupnih neto prihoda od neizravnih poreza namijenjen za raspodjelu korisnicima koji su u odnosu na 2022. godinu veći za 7,8%, dok su u odnosu na 2021. godinu ovi prihodi veći za 23,0%.

Grafikonom 6 prikazan je udio u raspodjeli neto prihoda od neizravnih poreza korisnicima: BH institucije, Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko Distrikt³², za razdoblje 2021-2023. godina. Najveće udio u raspodjeli ovih prihoda ima Federacija BiH, zatim Republika Srpska, institucije BiH i Brčko Distrikt.

Grafikon 6. Raspodjela prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2021-2023 (u %)

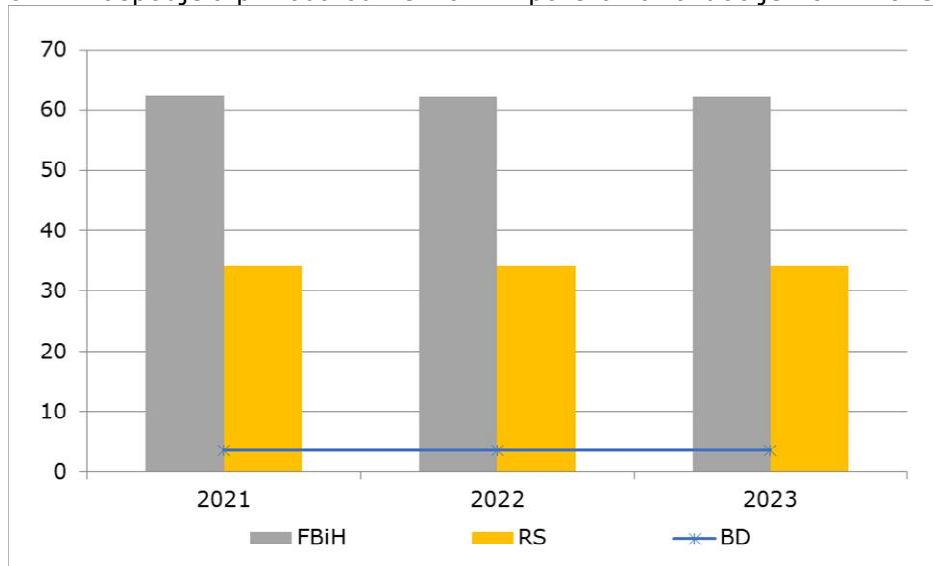
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Grafikonom 7 prikazan je udio u raspodjeli neto prihoda od neizravnih poreza entitetima i Brčko Distriktu³³ u razdoblju 2021-2023. godina nakon izdvajanja pripadajućeg dijela institucijama BiH.

³² Uključujući vanjski dug entiteta i Brčko Distrikta

³³ Uključujući vanjski dug entiteta i Brčko Distrikta

Grafikon 7. Raspodjela prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2021-2023 (u %)

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Udio entiteta u raspodjeli određen je na osnovu koeficijenata za raspodjelu baziranih na krajnjoj potrošnji, dok je udio Brčko Distrikta definiran fiksnim koeficijentom za raspodjelu. U promatrane tri godine nema značajnijih oscilacija u koeficijentima za raspodjelu neto prihoda od neizravnih poreza entitetima na godišnjoj razini. Federacija BiH je zabilježila najveći udio u raspodjeli ovih prihoda u 2021. godini, a najmanje udio u 2023. godini u korist Republike Srbije.

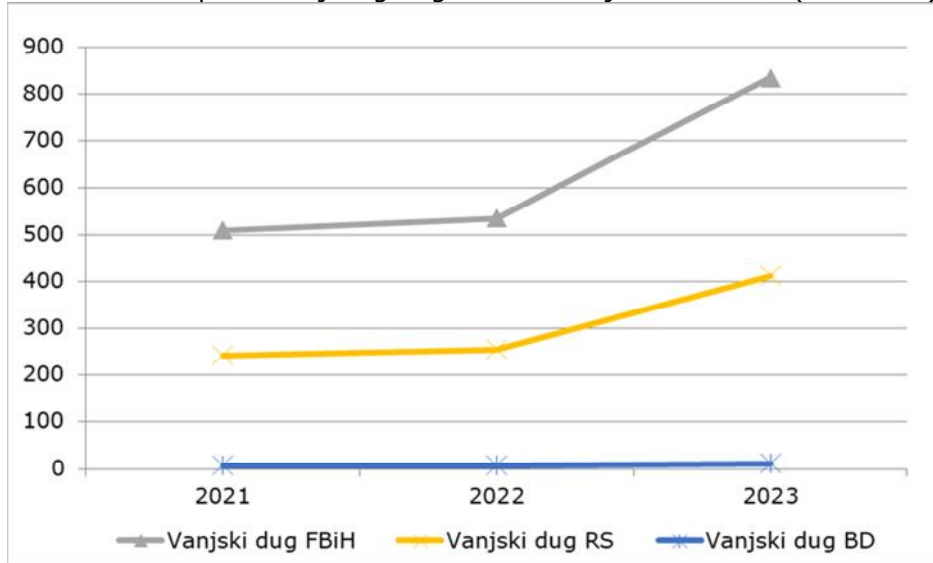
2. Vanjski dug

Nakon što se od ukupno prikupljenih bruto prihoda izdvoje pripadajuća sredstva namijenjena za minimalne pričuve, te nakon što se izdvoji pripadajući iznos za financiranje institucija BiH, prioritetno se, a prije raspodjele u proračune entiteta i Brčko Distrikta, izdvaja iznos za financiranje vanjskog duga. U skladu sa dinamikom dospeljeća, iznos namijenjen za financiranje vanjskog duga se oduzima od ukupnih sredstava namijenjenih za raspodjelu entitetima i Brčko Distriktu. Iako je vanjski dug prema stranim kreditorima evidentiran kao obveza BiH, on je obveza entiteta i Brčko Distrikta, te se na osnovu toga iznos za njegovo financiranje ne raspodjeljuje u proračune entiteta i Brčko Distrikta³⁴.

Grafikonom 8 prikazano je kretanje raspodjele prihoda od neizravnih poreza namijenjenih za financiranje vanjskog duga u razdoblju 2021-2023. godina, u milijunima KM.

³⁴ Plan otplate i dinamika plaćanja određena je rasporedom Ministarstva financija i trezora BiH, dok proceduru plaćanja vrši Centralna banka kao fiskalni agent.

Grafikon 8. Otplata vanjskog duga za razdoblje 2021-2023 (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

U skladu sa ranije preuzetim međunarodnim obavezama i dinamikom otplate vanjskog duga, najveća otplata entiteta i Brčko Distrikta u promatranom razdoblju na godišnjoj razini zabilježena je u 2023. godini. Tako je, u 2023. godini Federacija BiH otplatila 55,9% više, Republika Srpska 61,6% više, te Brčko Distrikt 48,5% više vanjskog duga u odnosu na otplatu ovog duga u 2022. godini. U usporedbi sa 2021. godinom, Federacija BiH je otplatila 63,7% više, Republika Srpska 70,1% više, dok je otplata vanjskog duga Brčko Distrikta 57,7% veća u 2023. godini.

Tabelom 3 prikazan je udio entiteta i Brčko Distrikta u ukupnim izdvajanjima za otplatu vanjskog duga za razdoblje 2021-2023. godina.

Tabela 3.

u %	2021	2022	2023
Vanjski dug FBiH	67.2	67.1	66.4
Vanjski dug RS	31.9	31.9	32.7
Vanjski dug BD	0.9	1.0	0.9
Ukupno	100	100	100

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Tabelom 4 prikazana je razlika u udjelu u ukupnim izdvajanjima za otplatu vanjskog duga za 2023. godinu u usporedbi sa prethodnom 2022. godinom kao i u usporedbi sa 2021. godinom. Iz tabele se dolazi do saznanja da je udio entiteta i Brčko Distrikta u 2023. godini veće u odnosu na 2022. i u odnosu na 2021. godinu.

Tabela 4.

promjena u p.p.	Indeks (2023-2022)	Indeks (2023-2021)
Vanjski dug FBiH	298.8	324.3
Vanjski dug RS	156.7	169.3
Vanjski dug BD	3.7	4.2

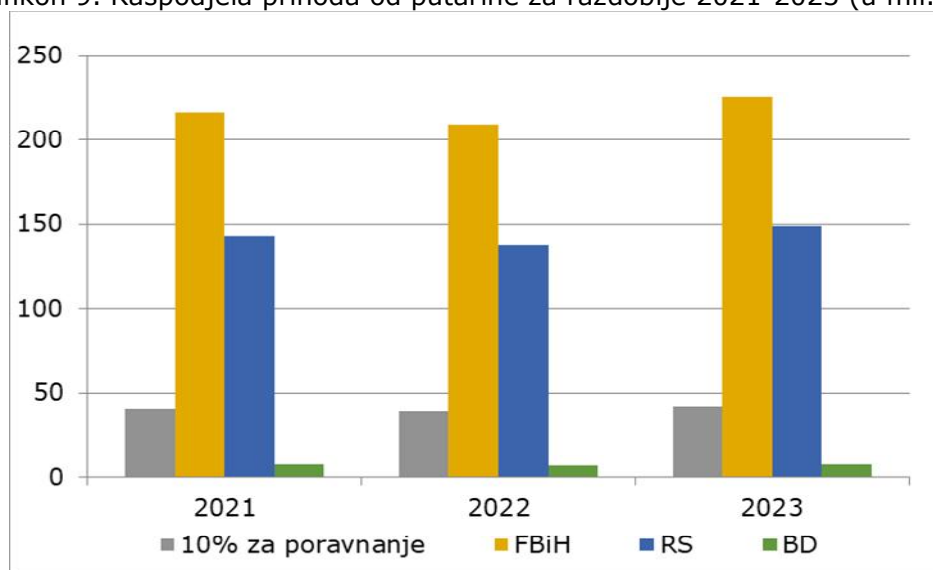
Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

3. Prihodi od putarine za autoceste

Prihodi od putarine³⁵ prikupljaju se na poseban podračun u okviru jedinstvenog računa koji je otvoren kod Centralne banke BiH, a njihova raspodjela vrši se u skladu sa Zakonom o uplatama na jedinstveni račun i raspodjeli prihoda³⁶. Od ukupno naplaćenih prihoda, 10% ostaje na podračunu jedinstvenog računa i služi za poravnanje prihoda po utvrđivanju konačne metodologije raspodjele, dok se preostalih 90% dijeli između entiteta i Brčko Distrikta prema utvrđenim procentima - Federacija BiH 59%, Republika Srpska 39%, Brčko Distrikt 2%³⁷.

Grafikonom 9 prikazan je iznos koji je prema propisanoj metodologiji raspoređen u razdoblju 2021-2023. godina, u milijunima KM.

Grafikon 9. Raspodjela prihoda od putarine za razdoblje 2021-2023 (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Iznos od 10% koji se prema važećim Odlukama zadržava na podračunu jedinstvenog računa i služi za poravnanje prihoda po utvrđivanju konačne metodologije raspodjele, akumulira se do donošenja Odluke Upravnog odbora Uprave za neizravno oporezivanje o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoceste koja su ostala na podračunu jedinstvenog računa³⁸.

Grafikonom 10 prikazan je pripadajući iznos dodijeljen entitetima i Brčko Distriktu prilikom redovne raspodjele.

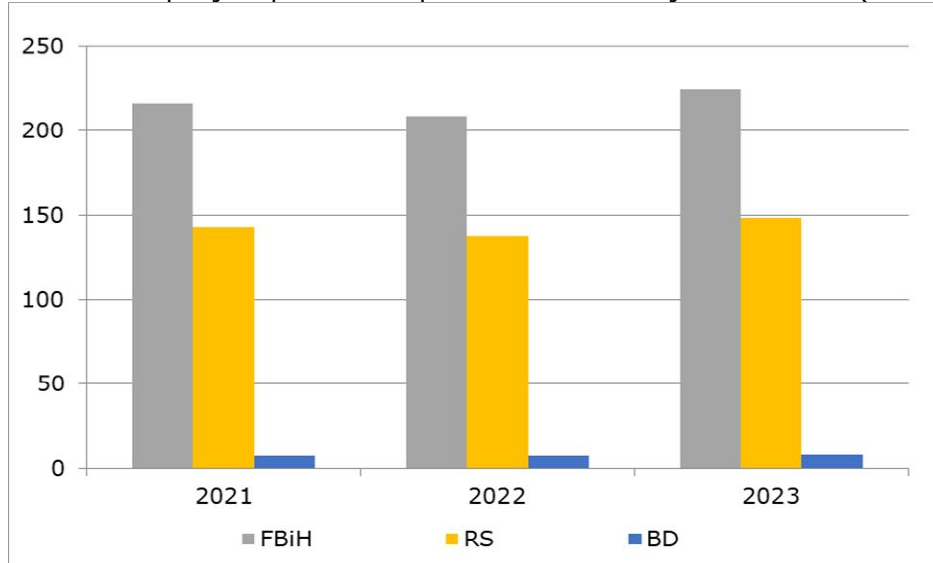
³⁵ Iznos putarine po litru derivata koji se prodaju na tržištu BiH u analiziranom razdoblju iznosi 0,25 KM; Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trošarinama u BiH, „Službeni glasnik BiH”, br. 91/17

³⁶ „Službeni glasnik BiH”, br. 55/04, 34/07, 49/09, 91/17

³⁷ U skladu sa Odlukom o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoceste, „Službeni glasnik BiH”, br. 102/09 i Odlukom o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za izgradnju autocesta i izgradnju i rekonstrukciju drugih puteva, „Službeni glasnik BiH”, br. 50/18

³⁸ Raspodjela dijela akumuliranog iznosa namijenjenog za poravnanje sa podračuna jedinstvenog računa nije izvršena u razdoblju koji je korišten u ovoj analizi, točnije izvršena je u ranijim godinama: 2011, 2013, 2015 i 2017, a sukladno Odluci o privremenoj raspodjeli prihoda od putarine za autoceste koji su akumulirani na podračunu jedinstvenog računa; „Službeni glasnik BiH”, br. 83/11, 62/13, 67/15, 42/17

Grafikon 10. Raspodjela prihoda od putarine za razdoblje 2021-2023 (u mil. KM)

Izvor: Podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH, prikaz OMA

Kretanje raspodjele prikazano grafikonom ne obuhvata razdoblje zakonskih izmjena u smislu iznosa prihoda od namjenske putarine kao ni dodatne raspodjele u skladu sa Odlukama, te značajnije oscilacije u raspodjeli prihoda od putarine na godišnjoj razini nisu primjetne u prikazanom razdoblju. Ukupan iznos prihoda od putarine za autoceste u 2023. godini veći je za 7,8% u odnosu na 2022. godinu, dok je u odnosu na 2021. godinu veći za 4,1%, a što je srazmjerno povećanju korisnika s obzirom na fiksni koeficijent raspodjele prihoda od putarine.

Arhiva biltena:

http://www.oma.uino.gov.ba/04_objasnjenja.asp?l=h